

GEOGRAFIJOS BENDROJI PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Geografijos bendroji programa (toliau – Programa) apibrėžia geografijos dalyko paskirtį, tikslą ir uždavinius, dalyku ugdomas kompetencijas, pasiekimų sritis ir pasiekimų raidą, dalyko mokymo(si) turinį, pasiekimų lygių požymius ir mokinių pasiekimų vertinimą.

2. Geografijos dalykas ugdo mokinių nuostatas, nukreiptas į žmonių tarpusavio solidarumą ir atjautą, pasaulio kultūrų dialogą ir tarptautinį bendradarbiavimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietas bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Padeda ugdyti mokinių nusiteikimą ir gebėjimą kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame, profesiniame ir visuomeniniame gyvenime.

3. Geografijos dalyko paskirtis – suteikti mokiniams pasaulio geografinio pažinimo pagrindus, grįstus pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumu bei savitarpio priklausomybe, civilizacijų ir kultūrų erdvinėmis sąsajomis, jų raidos ir išlikimo sąlygomis.

4. Atsižvelgiant į mokinio patirtį, žinias ir gebėjimus, geografijos supratimo augimą, turinys nagrinėjamas lokaliaje, regiono ir globalioje geografinėje erdvėje. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių mokymo(si) pažangą, esamus mokinių pasiekimus, mokymo(si) galimybes ir poreikius, numato, kad ugdymo procesas gali būti planuojamas lanksčiai ir siūlomą tematiką išdėstyti kita tvarka. Mokytojas, atsižvelgdamas į mokinių galimybes ir derindamas mokymo(si) planą su kitais mokytojais, gali savo nuožiūra papildyti mokymo(si) turinį savo temomis ar skirti laiko medžiagai įtvirtinti, kartoti, gilesniam gebėjimų ugdymui ar geografiniams praktiniams ir tiriamiesiems darbams.

4.1. Pradinėje mokykloje geografijos dalykas integruotas į Visuomeninio ugdymo bendrąją programą. Penktoje klasėje geografija yra integruota į istorijos ir gamtos mokslų dalykų turinį. Savarankiškas ir privalomas geografijos dalykas pradamas mokytis pagrindinės mokyklos šeštoje klasėje.

4.2. Šeštoje klasėje siekiama mokinius supažindinti su bendriausiais geografinio pažinimo bruožais, geografinė erdve, jos sudedamosiomis dalimis, bendriausiomis geografijos sąvokomis ir terminais. Daugiausia dėmesio skiriama artimai aplinkai (kaimo, miesto, apskrities, etninės srities, Lietuvos) nagrinėti, kartu parodomas globalus pasaulio vaizdas. Geografijos dalyku ugdoma ne tik aiškinant ir nagrinėjant įvairią vaizdinę ir informacinę medžiagą klasėje, bet ir stebint bei tyrinėjant savo aplinką.

4.3. 7–8 klasėse tematika nagrinėjama lokaliu ir globaliu geografinės erdvės lygiu. Mokiniai supažindinami su pagrindiniais Žemės geografijos pažinimo etapais, bendriausiais mūsų planetos gamtos reiškiniams ir dėsningumams, žemynų, regionų ir šalių gamtos įvairove, ten gyvenančių žmonių gyvenamosios ir ūkinės veiklos ypatumais. Tuo norima parodyti gyvenamosios ir tolimųjų kraštų istorinės, gamtinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės aplinkos įvairovę.

4.4. 9–10 (I–II gimnazijos) klasėse tematika daugiausia siejama su regioniniu geografinės erdvės lygmeniu, kaip pavyzdį imant Lietuvos, Europos ir kitus pasaulio regionus. Geografinio pažinimo ir gamtinės geografijos srities turinį sudaro Lietuvos ir Europos temos, o visuomeninės geografijos – Lietuvos, Europos ir pasaulio temos. Geografijos mokymas(is) apima šiuolaikinio pasaulio procesus, gamtines, socialines, ekonomines, kultūrinės sąveikas ir jų priežastingumo ryšius.

4.5. III–IV gimnazijos klasių mokymo(si) turinyje plėtojama ir gilinama pagrindinio ugdymo programoje nagrinėta mokymo(si) turinio medžiaga. Dalykas, grįstas tiksliais, gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų jungtimi, pasitelkęs kiekybinius ir kokybinius metodus, nagrinėja gamtos ir

visuomenės erdvines struktūras bei ryšius, siejančius žmones su pasauliu, vieta ir aplinka. Greta kitų dalykų ugdo asmens tapatybę ir savivertės jausmą, pilietinę poziciją, kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžius.

5. Programoje išskirtos keturios pasiekimų sritys: Geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje; Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas; Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė; Geografinių tyrimų gebėjimas. Šios pasiekimų sritys yra bendros visoms klasėms. Kiekvienam koncentrui numatyti konkretūs kiekvienos srities pasiekimai, suformuluoti atsižvelgiant į vaiko raidos ypatumus ir įgytą patirtį. Programoje aprašyti mokinių pasiekimai suprantami kaip žinių ir supratimo, gebėjimų ir nuostatų visuma. Kiekvienos pasiekimų srities augimas parodytas pasiekimų raidos lentelėje kas dvejus metus: 5–6, 7–8, 9–10 ir I–II gimnazijos bei III–IV gimnazijos klasėse. Mokymo(si) turinys nusako kontekstus, kuriuose ugdomi mokinių pasiekimai ir mokymo(si) kontekstų pasirinkimo galimybės laipsniškai įgyti žinių ir supratimą, ugdyti gebėjimus ir vertybines nuostatas. Pateikiami keturi pasiekimų lygiai: slenkstinis (1), patenkinamas (2), pagrindinis (3) ir aukštesnysis (4). Kiekvienas pasiekimo lygio požymis nurodo mokinio rodomus rezultatus. Aprašomos svarbiausios į(si)vertinimui reikšmingos įgytos žinios ir supratimas, išugdyti gebėjimai ir vertybinės nuostatos.

II SKYRIUS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

6. Geografijos dalyko tikslas – ugdyti mokinių orientavimąsi geografinėje erdvėje, geografinį pasaulėvaizdį ir kintančio pasaulio sampratą, grįstą gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų žiniomis, jų sąryšingumu bei šiuolaikinėmis tyrimų technologijomis ir jų rezultatais, kaip sąlyga susikurti vientisą pasaulio sampratą ir vaizdinį, formuoti darnaus vystymosi ir pagarbos skirtingoms kultūroms nuostatas, kompetentingai ir atsakingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

7. Pagrindinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

7.1. augina savyje prigimtinių smalsumą, vaizduotę ir norą pažinti pasaulį;

7.2. orientuojasi gamtinėje ir visuomeninėje aplinkoje, naudoja kartografijos kūrinius ir geografines informacines sistemas (GIS), kaip patikimus informacinius šaltinius;

7.3. domisi ir gilina erdvinį supratimą apie savo gyvenamąją vietą, Lietuvą, Europą ir pasaulį nuo lokalaus iki globalaus lygmens;

7.4. renka ir analizuoja įvairiuose informaciniuose šaltiniuose pateiktą geografinę informaciją, ją kritiškai vertina ir įvairiais būdais pateikia;

7.5. vartotoja geografijos sąvokas ir vietovardžius, taiko įgytas geografijos žinias ir gebėjimus;

7.6. laikosi kasdieniame gyvenime darnaus vystymosi principų, prisiima asmeninę atsakomybę;

7.7. parodo pagarbą pasaulio kultūroms ir žmonių gyvensenai;

7.8. naudoja įvairius kūrybos būdus ir priemones geografiniams tyrimams bei pateikia duomenimis grįstas išvadas;

7.9. pasirengia būti atsakingi ir aktyvūs piliečiais, galintys prisidėti prie ekologiškai ir ekonomiškai darnaus, socialiai teisingo pasaulio kūrimo.

8. Vidurinio ugdymo uždaviniai. Siekdami tikslo mokiniai:

8.1. analizuoja ir vertina gamtos dėsningumus bei reiškinius, nurodo jų pasiskirstymą bei įtaką geografinės erdvės formavimuisi;

8.2. analizuoja ir kritiškai vertina Lietuvos, Europos ir pasaulio socialinio, kultūrinio, ekonominio ir politinio gyvenimo įvykius bei pokyčius;

8.3. nurodo lokalinių, regioninių ir globalinių problemų atsiradimo priežastis, raidą bei siūlo tinkamus sprendimo būdus, motyvuotai reiškia savo nuomonę aiškindami jas;

8.4. lygina pasaulio valstybes ir regionus gamtiniu, visuomeniniu ir geopolitiniu aspektu;

8.5. diskutuoja geografinėmis temomis, tinkamai vartoja geografijos sąvokas;

8.6. taiko praktinio ir kūrybinio darbo gebėjimus bei formuoja geografinių objektų vaizdinius;

8.7. grindžia savo veiklą įvairiose gyvenimo srityse darnaus vystymosi principais, humanizmo ir demokratijos vertybėmis, savitarpio supratimu;

8.8. domisi moderniosiomis technologijomis, Lietuvos ir Europos Sąjungos prioritetinėmis mokslo kryptimis, susipažįsta su profesijomis, kurioms reikia geografijos žinių ir gebėjimų;

8.9. pasirengia studijoms aukštojoje mokykloje ir mokymui(si) visą gyvenimą.

III SKYRIUS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS

9. Įgyvendinant Programą ugdomos šios kompetencijos: pažinimo, pilietinė, skaitmeninė, komunikavimo, kūrybiškumo, kultūrinė, socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos. Jos pateiktos pagal kompetencijos ugdymo intensyvumą.

10. Pažinimo kompetencija. Siekiama, kad mokiniai įgytų geografijos žinių ir supratimą atskleidžiant pasaulio gamtos ir visuomenės vientisumą, erdvinės struktūras ir mąstymą, gamtos ir visuomenės savitarpio priklausomybę, jų raidos bei išlikimo klausimus. Kryptingai ugdomas gilus supratimas apie supantį pasaulį remiantis jau turima patirtimi, skatinami ją tyrinėti, ugdomi kritinio mąstymo bei problemų sprendimo gebėjimai. Gilus mokymasis pasiekiamas, kai mokiniams sudaromos galimybės ne tik gerai suprasti geografijos turinyje apibrėžtas dalykines (faktines), tarpdalykines, procedūrinės ir epistemines žinias, bet ir mokoma jas taikyti naujose ar sudėtingesnėse situacijose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami tinkamai vartoti geografijos sąvokas ir vietovardžius, taikyti įgytas geografijos žinias ir gebėjimus. Problemų sprendimas ir refleksija – aprašomi mokinių gebėjimai analizuoti ir kritiškai vertinti skirtinguose informacijos šaltiniuose (diagramos, kreivės, schemas, statistiniai duomenys) rastą informaciją apie įvairius gamtos ir visuomenės įvykius, reiškinius ir procesus, pasirinkti tinkamas strategijas, generuoti ir vertinti reikšmingas kūrybines idėjas, kurti produktus, reflektuoti savo mokymą(si) ir padarytą pažangą.

11. Pilietiškumo kompetencija. Ugdant asmens vertybines nuostatas skatinamas solidarumas, rezultatyvus kultūrų dialogas ir tarptautinis bendradarbiavimas, kuris padeda plėtoti įvairių tautų, religinių bendruomenių tarpusavio supratimą, toleranciją ir draugystę, norą konstruktyviai spręsti kylančias vietas bendruomenių, šalių, pasaulio problemas. Puoselėjamas mokinių nusiteikimas ir gebėjimas kompetentingai naudotis geografijos žiniomis ir įgūdžiais asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime, todėl sudaromos sąlygos mokiniams aktyviai veikti, ugdytis gebėjimus analizuoti socialinę, politinę ir kultūrinę tikrovę, konstruktyviai spręsti problemas, konfliktus. Mokiniai skatinami: svarstyti tapatybės klausimus, aktyvaus piliečio vaidmens bendruomenėje pavyzdžius ir mokinio savijautą mokykloje; aptarti vaiko, prigimtines žmogaus teises, modeliuoti įvairius jų gynimo atvejus, nagrinėti poelgius konstitucinių ir įstatyminių teisių ir pareigų požiūriu; svarstyti demokratinius problemų sprendimo būdus (dialogas, diskusija, derybos, debatai). Vertina problemas, kylančias dėl socialinės visuomenės nelygybės, klimato kaitos. Inicijuoja ir (ar) dalyvauja socialinėse, ekologinėse aplinkos stiprinimo iniciatyvose. Aktyviomis geografijos veiklomis mokiniai skatinami dalyvauti pilietinės visuomenės gyvenime, tausoti gamtinę aplinką ir savo veiklą grįsti darnaus vystymosi principais. Argumentuotai paaiškina, kodėl svarbus toks pilietinis veikimas. Save suvokia kaip demokratinės visuomenės kūrimo subjektą.

12. Skaitmeninė kompetencija. Siekiama, kad mokiniai įgytų gebėjimą pažinti ir įvaldyti skaitmenines technologijas, kritiškai ir atsakingai naudotųsi jomis mokydami, dirbdami ir dalyvaudami visuomenės gyvenime. Mokiniai mokomi sumaniai naudotis skaitmeninėmis priemonėmis siekiant veiksmingo ir konstruktyvaus jų mokymo(si) spręsti problemas, dalyvauti bendruomenių veiklose. Ugdomas informacijos apdorojimo procesų suvokimas, jų svarba, esminis skaitmeninių paslaugų, taikymo, plėtros principų, intelektinės veiklos formalizavimo ir automatizavimo kryptis. Mokiniai puoselėja savo informacinę vertybių kultūrą, atranda savyje kūrybinių galių sumaniai valdyti skaitmenines technologijas (įskaitant ir GIS) ir sistemingai ugdytis, įsitraukti į įvairias inžinerines veiklas. Mokiniai skatinami bendrauti ir bendradarbiauti ir moderniomis priemonėmis spręsti problemas. Ugdoma skaitmeninio turinio kūrimo (įskaitant

intelektinės nuosavybės klausimus), saugumo (įskaitant skaitmeninę gerovę), kritinio mąstymo ir vertybinių nuostatų visuma.

13. Komunikavimo kompetencija. Geografinis komunikavimas apima mokinių gebėjimus atsirinkti, suprasti, kurti ir perduoti informaciją naudojant geografijos sąvokas, terminus, simbolius, tinkamai juos vartoti ir komunikuoti geografijos klausimais. Mokiniai mokomi skaityti, kurti ir perduoti įvairaus pobūdžio geografinę informaciją, ją suprasti ir pateikti įvairiomis formomis atsižvelgiant į tikslą, adresatą ir situaciją, etiškai naudojantis verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis bei technologijomis. Mokiniai mokomi per įvairias geografijos veiklas ir užduotis tikslingai ieškoti ir rasti reikiamą informaciją; analizuoti įvairius šaltinius (spausdintus, vaizdo, garso, elektroninius); naudotis virtualiomis mokymo(si) aplinkomis, grafinėmis programomis; kritiškai vertinti turimą informaciją; atsirinkti tiek informacijos, kiek jos reikia. Mokiniai kuria bei tikslingai naudoja komunikavimo kanalus ir priemones. Tikslingai taiko komunikavimo strategijas ir kuria komunikavimo aplinką. Analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina pranešimo patikimumą, remiasi įvairiais šaltiniais. Komunikavimas reiškiasi nuolat, todėl geografijos pamokose skatinama atrasti ir pažinti save ir pasaulį, bendrauti būnant su kitais, išreikšti save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos kūrinius, perimant bendrąsias žmogiškas vertybes, ir pačiam jas kurti. Labai svarbu ugdyti tinkamą geografijos sąvokų ir vietovardžių vartojimą.

14. Kūrybiškumo kompetencija. Kryptingai siūlomomis įvairiomis geografinėmis veiklomis padedama mokiniui suvokti kūrybinės veiklos proceso etapus ir drauge sudarant galimybes pasireikšti jo spontaniškumui, iniciatyvumui, atvirumui idėjoms, skleisti kūrybinei laisvei, individualumui ir savarankiškumui, taip ugdomi kūrybinio mąstymo komponentai (divergentinis mąstymas). Identifikuoja problemas skirtinguose socialiniuose, kultūriniuose ir kituose kontekstuose, ir kūrybiškai jas sprendžia. Tam tiktų geografijos tyrimo, geografinio samprotavimo, gilesniam mąstymui būdingos veiklos, kai tenka mąstyti ilgesnį laiką, įvertinti daugiau aplinkybių ir sąlygų, generuoti ir apmąstyti daugiau idėjų, ieškoti originalių sprendimų (pavyzdžiui, esė, koliažas, sceninė vaidyba). Savarankiškai kelia klausimus, kurie padeda kritiškai vertinti kompleksines problemas. Renka ir kritiškai analizuoja kūrybai reikalingą informaciją pagal kelis kriterijus (pavyzdžiui, patikimumo, autentiškumo, pagrįstumo, tinkamumo, šališkumo). Kūrybinė patirtis įgyjama praktinėje ir pažintinėje veikloje, todėl siekiama, kad mokiniai atkakliai ir susitelkę įgyvendintų savo sumanymus, nebijotų klysti ir pradėti iš naujo, nebijotų rizikuoti ir būtų atviri iššūkiams, norėtų dalintis žinioms ir naujoms idėjoms, nuolat argumentuojantys ir reflektuojantys savo idėjas, sukurtus sprendimus. Keltų kūrybos prasmės bei asmeninio vertingumo ir galimo vertingumo aplinkiniams klausimus, etiškai veiktų kurdami po vieną ar kartu su kitais.

15. Kultūrinė kompetencija. Ugdomas požiūris į geografiją, kaip į reikšmingą gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšį ir sąveiką artimoje ir globalioje aplinkoje. Mokiniai mokomi apibūdinti skirtingų kultūrų ir subkultūrų sąsajas ir skirtumus, orientuotis kultūrinėje erdvėje, supažindinami su svarbiausiais kultūros paveldo ir etninės kultūros objektais, kultūros reiškiniais, kultūros kūrėjais, kultūriniais skirtumais ir panašumais, mokosi suprasti šiuolaikinės kultūros raidos tendencijas, savo tautos, šalies, Europos ir pasaulio kultūros prasmę, vertę ir tarpusavio ryšius. Požiūris į geografiją, kaip kultūros dalį, ugdomas mokiniams susipažįstant su ryškių istorinių asmenybių indėliu į geografijos mokslo vystymąsi, ugdamant estetinį skonį, kritiškai vertinant stereotipus. Siekiama, kad mokiniai suprastų kūrybinių industrijų svarbą ekonomikai, gebėtų pagarbiai ir tolerantiškai bendrauti su kitų kultūrų atstovais ir spręstų tarpkultūrinio bendravimo problemas. Pagrindžia, argumentuoja ir kritiškai vertina įvairių kultūrinių reiškinų, subkultūrų poveikį šalies, Europos ir pasaulio kultūros raidai. Priima įvairialypės kultūrinės bendruomenės iššūkius, pagrindžia kultūrinio tarpininkavimo vaidmenį, moka gyventi ir kurti kartu su kitų kultūrų atstovais.

16. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Taikydami geografijos mokymo(si) patirtį įvairiose veiklose, mokiniai ugdomi atkaklumą ir pasitikėjimą savo jėgomis jiems aktualiuose ir prasminguose kontekstuose. Mokiniai skatinami priimti atsakingus sprendimus ir įsitraukti į prasmingą veikimą įvairiame socialiniame ir kultūriniame kontekste. Siekiama, kad mokiniai pasitikėtų savimi, norėtų tobulėti, gerbtų įvairias nuomones, sėkmingai bendrautų ir bendradarbiautų, dalyvautų kuriant bendruomenės, visuomenės gerovę.

IV SKYRIUS PASIEKIMŲ SRITYS IR PASIEKIMAI

17. Programoje pasiekimų sritys žymimos raide (pavyzdžiui A, B), raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1, A2) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas.

18. Geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A). Ši pasiekimų sritis apima gebėjimą orientuotis geografinėje (gamtinėje ir antropogeninėje) erdvėje, įvairiose jos perspektyvose (lokalioje, regioninėje, globalioje), kartografiniuose kūriniuose (planuose, žemėlapiuose). Gebama įvardyti, apibūdinti ir interpretuoti juose pavaizduotus gamtinius ir visuomeninius objektus, procesus bei reiškinius. Apima gebėjimą tiksliai nustatyti vietos (objekto) geografines koordinates žemėlapyje ir gaublyje, apibūdinti objekto ar teritorijos geografinę padėtį. Paaškinama, taikoma ir kritiškai vertinama geografijos mokslo koncepcijos ir sąvokos, aptariamas mokslininkų indėlis į geografijos mokslą ir vaidmenį visuomenėje. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

18.1. orientavimasis erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje (A1);

18.2. geografinės padėties nustatymas ir apibūdinimas (A2);

18.3. geografijos mokslo pažinimo klausimų analizavimas (A3).

19. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B). Ši pasiekimų sritis apima gebėjimą apibūdinti ir analizuoti mūsų planetos gamtinius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes, keičiančias Žemės gamtinę ir antropogeninę aplinką bei jos erdvines struktūras. Gebama apibūdinti ir analizuoti gyventojus, jų sudėtį, kaitą ir pasiskirstymą; urbanizacijos ir globalizacijos procesus, jų priežastis ir pasekmes; tautų ir kultūrų įvairovę; ekonominės veiklos sritis bei erdvines struktūras. Apima gebėjimą atskleisti gamtos ir visuomenės tarpusavio ryšius ir sąveiką nuo artimiausios aplinkos iki globalaus pasaulio. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

19.1. gamtos procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B1);

19.2. visuomeninių procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B2);

19.3. gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo analizė (B3).

20. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C). Ši pasiekimų sritis apima gebėjimą nusakyti Lietuvos, Europos ir pasaulio šalių, regionų, ypatingų vietovių esminius ypatumus ir jų pasireiškimą įvairaus masto geografinėse erdvėse; analizuoti, paašškinti ir geografiškai interpretuoti Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslus bei jų prioritetus Lietuvoje. Gebama skirti, lyginti, pavaizduoti, modeliuoti įvairių tipų ir paskirties regionus nuo lokalaus iki globalaus lygmens. Apima gebėjimą analizuoti, lyginti, paašškinti, kaip technologijos ir globalizacija lemia būdus ir priemones, kuriomis žmonės keičia pasaulį, savo artimiausią aplinką ir gyvenimo būdą. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

20.1. pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų analizė darnaus vystymosi kontekste (C1);

20.2. pasaulio šalių, regionų, vietovių geografinių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas) (C2);

20.3. pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų, jų kaitos laike ir erdvėje analizė (C3).

21. Geografinių tyrimų gebėjimai (D). Ši pasiekimų sritis apima gebėjimą skirti geografinius nuo negeografinių klausimų; kelti naujus klausimus, nukreiptus atlikti geografinius stebėjimus ir tyrimus; hipotezių (spėjimų) būdu numatyti galimus tyrimų rezultatus ir jų gavimo metodus bei priemones. Gebama rasti, surinkti atrinkti, gauti, tikslinti ir vertinti reikiamą geografinę informaciją iš pirminių, antrinių bei tretinių šaltinių pagal išsikeltus tyrimo klausimus ir tikslus; naudoti įvairius informacijos paieškos ir gavimo būdus. Pasiekimų sritis apima gebėjimą surinktą geografinę informaciją tinkamai sutvarkyti ir paruošti jos analizavimui, naudojant įvairias tekstines, vaizdines, garsines, performatyvias jos pateikimo formas. Gebama analizuoti, aiškinti, komentuoti tirtus geografinius objektus, procesus, reiškinius, įvykius; lyginti ir ieškoti jų tarpusavio reikšmingų ryšių, sąsajų naudojant kiekybinius ir kokybinius metodus; kurti modelius, scenarijus pagal informacijos

analizės metu išryškėjusias tendencijas ir struktūras. Gebama daryti išvadas ir atsakyti į tyrimo klausimą (-us); naudoti įvairius išvadų ir apibendrinimo gavimo būdus (indukcinį, dedukcinį kelią); tinkamai pasirinkti įvairias išvadų pateikimo formas (įskaitant ir menines – esė, koliažus, sceninę vaidybą); pademonstruoti bendravimo, pilietiškumo ir asmeninės atsakomybės už gautus rezultatus įgūdžius; numatyti alternatyvius būdus išvadoms gauti bei, remiantis tyrimo rezultatais, kelti naujus klausimus, hipotezes kitiems tyrimams. Šios pasiekimų srities mokinių pasiekimai:

- 21.1. geografinių klausimų kėlimas (D1);
- 21.2. geografinės informacijos paieška ir atranka (D2);
- 21.3. geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas (D3);
- 21.4. geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas (D4);
- 21.5. atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas (D5).

22. Mokinių pasiekimų raida aprašoma pagal pasiekimų sritis, pateikiant mokinių pagrindinio lygio pasiekimus kas dveji metai. Lentelėje raide (pavyzdžiui, A,) žymima pasiekimų sritis, raide ir skaičiumi (pavyzdžiui, A1) žymimas tos pasiekimų srities pasiekimas, o antru skaičiumi (3) – pasiekimų lygis.

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
1. Geografijos mokslo pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)				
Orientavimasis erdvėje, vietovėje ir žemėlapyje (A1).	Pasirenka ir derina žinomas priemones, įskaitant elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, orientavimuisi pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.3).	Pasirenka kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis sudėtingesniu, nauju kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.3).	Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įprastas erdvines sistemas ir nustato tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.3).	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudodamasis pagrindinėmis skaitmeninio žemėlapio funkcijomis analizuoja geografinę informaciją (A1.3).
Geografinės padėties nustatymas ir apibūdinimas (A2).	Įprasto mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografinės koordinatės (A2.3).	Palygina ir vertina geografinių objektų padėtį nesudėtingame ar neįprastame geografiniame kontekste (A2.3).	Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka įprastus geografinės informacijos šaltinius, įskaitant ortofoto ir kosmines nuotraukas; naudoja GIS technologijas bei nustatyto objektų gamtinę, ir ekonominę geografinę padėtį, analizuoja jos ypatumus (A2.3).	Paaškina geografinės padėties svarbą geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Įprastame geografiniame kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrįstus privalumus ir trūkumus. Kitiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams (A2.3).
Geografijos mokslo pažinimo klausimų analizavimas (A3).	Pateikdamas pavydžių paaškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų.	Paaškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų	Paaškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, aiškina ir sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio	Paaškina ir tinkamai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius, aiškindamas reiškinius procesus standartinėse

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
	Apibūdina geografijos reikšmę žmogaus išsilavinimui (A3.3).	pasekmes bei remdamasis įvairiais žinomais pavydžiais sprendžia lokales, regionines ir globalines problemas (A3.3).	konteksto problemas taikydama geoinformacines technologijas (A3.3).	situacijose. Paaškina sąsajas tarp geografijos mokslo teorijų ir jų praktinio taikymo. Nurodo žinomų Lietuvos mokslininkų indėlį į geografijos mokslą (A3.3).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)				
Gamtos procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B1).	Išvardija ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, skatinamas nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdui (B1.3).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaškina Europoje ir pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai (B1.3).	Analizuoja, lyginta ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius esminius (svarbiausius) gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas (B1.3).	Išvardija ir apibūdina gamtinius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, atsiradimo priežastis, pasekmes ir nurodo pasireiškimo teritorijas. Analizuoja informacijos šaltinyje dabartiniame pasaulyje vykstančių gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas (B1.3).
Visuomeninių procesų, reiškinių ir sistemų analizė (B2).	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.3).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaškina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas (B2.3).	Analizuoja, lyginta ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos esminius (svarbiausius) procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadas (B2.3).	Paaškina visuomeninius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, priežastis, pasekmes ir pasireiškimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (tiesioginę arba netiesioginę), paaškina pavaizduotu ar aprašytu visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, nurodo visuomenėje vykstančius

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
				reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas) (B2.3).
Gamtinių ir visuomeninių sistemų sąryšingumo analizė (B3).	Skiria natūralius ir žmogaus paveiktus kraštovaizdžius. Skatinant gerai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones (B3.3).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksnių ryšius, randa jų regioninius skirtumus ir paaiškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse, tačiau pasitaiko keletas netikslumų (B3.3).	Analizuoja, lyginta ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai (B3.3).	Nurodo ir paaiškina problemas, susijusias su Lietuvos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo veiksmingų problemų sprendimo būdų, sieja Lietuvos problemas su pasaulinėmis tendencijomis. Sukuria rišlių struktūruotą tekstą ir suformuluotus teiginius pagrindžia svariais argumentais (B3.3).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)				
Pasaulio šalių, regionų, vietovių gamtinių ir visuomeninių bruožų analizė darnaus vystymosi kontekste (C1).	Apibūdina ir paaiškina daugelį Lietuvos ir pasaulio geografijos bruožų (C1.3).	Pagal nurodytus požymius išskiria ir apibūdina didžiausius geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius, analizuoja Europą, jos regionus, jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis (C1.3).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus. Analizuoja Lietuvos visuomeninių bruožų pasireiškimą konkrečiai išvardintose erdvėse (C1.3).	Apibūdina darnų vystymąsi kaip priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje. visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos ir atskirų regionų gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus, išsako savo nuomonę. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdų, aptaria jų pritaikymo galimybes. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė), organizuojamus

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
				nacionalinius projektus, akcijas ir kitas veiklas, siūlo naujų veiklų (C1.3).
Pasaulio šalių, regionų, vietovių geografinių bruožų ir ypatumų erdvinės raiškos aiškinimas (interpretavimas) (C2).	Paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, sieją ją su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis (C2.3).	Lygina ir paaiškina, kaip padedant verslams ir technologijoms žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.3).	Identifikuoja ir apibūdina daugelį priežasčių, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės siedamas tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.3).	Analizuoja ir lygina gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos (glokalizacijos) procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms ir bendruomenėms. Nurodo ir paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.3).
Pasaulio, Europos ir Lietuvos globalizacijos procesų, jų kaitos laike ir erdvėje analizė (C3).	Skiria ir lygina Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus geografinius požymius. Nustato Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus (C3.3).	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus. Sieja ir apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.3).	Analizuoja ir lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, sieti juose kylančias problemas su regionais ir teikti jų sprendimo būdus (C3.3).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remdamasis įvairia informacija vertina, modeliuoja regionų kaitą bei prognozuoja poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.3).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)				

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
Geografinių klausimų kėlimas (D1).	Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Skatinamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus (D1.3).	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus. Skatinamas planuoja tyrimą, bet pasirenka ne efektyviausius būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.3).	Patiriamas planuoja tyrimą, siekdamas rasti konkrečios problemos sprendimą. Kruopščiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą (temą), kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus (D1.3).	Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, siedamas juos su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais (D1.3).
Geografinės informacijos paieška ir atranka (D2).	Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Patiriamas, naudodamasis pirminiais ir antriniais šaltiniais, planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus (D2.3).	Paaiškina nesudėtingo turinio pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį (planuojamame) tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.3).	Nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) keliais bruožais nurodo šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą atliekamame tyrime (D2.3).	Planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojasi paieškos rezultatų atrankos kriterijais (D2.3).
Geografinės informacijos tvarkymas ir pateikimas (D3).	Skatinamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinei informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.3).	Pagal surinktą geografinę informaciją, sukuria jai tinkamą pateikimo vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.3).	Palygina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus siedamas su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkant, parengiant ar susisteminant geografinę informaciją analizavimui (D3.3).	Renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, taiko kelis geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir (arba) praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
				matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas (D3.3).
Geografinės informacijos analizavimas ir interpretavimas (D4).	Skatinamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinę informacijai analizuoti. Gerai taiko daugumą matematinių veiksmy, nedaro esminių klaidų (D4.3).	Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinę informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.3).	Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinę informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą apibendrinamas geografinę informaciją iš įprastų informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, geografinę informacijai analizuoti (D4.3).	Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko geografinius modelius geografinę informacijai analizuoti ir interpretuoti (D4.3).
Atsakymas į geografinius klausimus ir išvadų formulavimas (D5)	Savarankiškai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remdamasis tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis,	Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristato geografinę informaciją atsakydamas į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais, žemėlapiiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti (D5.3)	Įvertina, kaip tyrimo rezultatai atsako į iškeltus tyrimo klausimus, tačiau nevisiškai įrodo jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įprastus išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Konsultuodamasis kūrybiškai pristato tyrimo rezultatus, prisiima asmeninę atsakomybę	Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas išvadas. Pateikia rezultatus, kurie rodo, kad hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl. Formuluoja išvadas bei nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis analizuoja ir jos pateikimui

Pasiekimas	6 klasė	7–8 klasės	9–10 ir I–II gimnazijos klasės	III–IV gimnazijos klasės
	<p>kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.3).</p>		<p>už gautus tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, numato naujus tyrimo klausimus (D5.3).</p>	<p>tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis ar kitais pasirinktais būdais. Vertina atliktą tiriamąją veiklą, siūlo jos tobulinimo būdų, numato galimą plėtotę ir rezultatų pritaikymą (D5.3).</p>

V SKYRIUS MOKYMO(SI) TURINYS

23. Mokymo(si) turinys. 6 klasė.

23.1. Įvadas į geografiją.

23.1.1. Geografijos įvadas. Susipažįstama su nauju dalyku, jo tyrimo sritimis, geografinės informacijos šaltinių įvairove. Aiškinama, kuo skiriasi gamtinė ir visuomeninė geografija.

23.1.2. Geografijos tyrimo objektai. Tyrinėjami ir apibūdinami artimiausios aplinkos gamtiniai ir visuomeniniai objektai, tiriamas jų sąryšingumas, kaita laike ir erdvėje.

23.2. Orientavimasis vietovėje.

23.2.1. Žemės forma ir orientavimosi būdai. Susipažįstama su įvairiais orientavimosi būdais, mokomasi orientuotis pagal vietinius aplinkos požymius. Naudojamas kompasas, globalinė padėties nustatymo sistema (GPS), mokomasi nustatyti pasaulio kryptis (horizonto kryptis). Nagrinėjami praeityje vykusių kelionių maršrutai, pasitelkus kitus įrodymus aiškinamasi, kaip buvo pagrįstas Žemės rutuliškumas, kaip keliautojai ir jų ekspedicijos, senovės bei šių dienų mokslininkai prisidėjo prie pasaulio pažinimo raidos. Naudojamasi tikruoju Žemės modeliu – gaubliu.

23.2.2. Planas ir žemėlapis. Susipažįstama su geografiniu tinklu ir jo svarba, mokomasi žemėlapyje ir gaublyje nustatyti geografines koordinates, rasti žymiausias mūsų planetos geografinius rekordus. Susipažįstama su pagrindiniais žemėlapio elementais, mokomasi skirti vietovės planą nuo žemėlapio, sudaryti artimiausios aplinkos kartoschemą.

23.2.3. Orientavimasis vietovėje. Vietovės planas. Orientuojamasi konkrečios vietovės, miesto plane arba žemėlapyje, mokoma(si) sudaryti ir naudotis žemėlapio legenda. Susipažįsta su masteliu ir jo rūšimis. Mokoma(si) įvairiais būdais išmatuoti atstumus žemėlapiuose ir gaublyje.

23.2.4. Žemėlapio skaitymas. Reikalingos informacijos paieškai mokykliniame atlase taikoma atlaso turinio ir dalykinė rodyklė. Mokomasi naudotis gamtiniu ir teminiais žemėlapiais. Aiškinamasi, kas yra reljefas, kaip jis vaizduojamas žemėlapiuose, mokomasi apibūdinti skirtingai pavaizduotą reljefą. Mokoma(si) nusakyti, apskaičiuoti santykinį ir absoliutųjį vietovės aukštį. Susipažįstama su skaitmeniniais žemėlapiais.

23.3. Planeta Žemė.

23.3.1. Žemė visatos erdvėje. Nagrinėjamas Žemės sukimasis aplink savo ašį ir judėjimas aplink Saulę, aiškinamasi dienos ir nakties, metų laikų kaita.

23.3.2. Žemės kilmė ir sandara. Susipažįstama su moksline Žemės kilmės teorija, Žemės sandaros dalimis, aiškinamasi, kad Žemės pluta suskilusi į atskiras dalis. Nagrinėjamas sausumos ir vandens santykis Žemės paviršiuje, lyginami žemynų ir vandenynų plotai, mokomasi parodyti juos gamtiniame pasaulio žemėlapyje. Susipažįstama su didžiausiomis pasaulio salomis ir pusiasaliais.

23.3.3. Vanduo, Žemės vandenys. Aiškinamasi vandens svarba mūsų planetai ir žmonėms.

23.3.4. Žemės paviršiaus formos. Mokomasi skirti pagrindines Žemės paviršiaus formas. Mokoma pasaulio gamtiniame žemėlapyje parodyti kalnų ir lygumų pavyzdžius. Susipažįstama su pasaulinio vandenyno dugno reljefu.

23.4. Atmosfera, orai ir klimatas.

23.4.1. Atmosfera ir jos reikšmė. Susipažįstama su atmosferos sandara. Vertinama orų įtaka kasdieniam žmonių gyvenimui ir ūkinei veiklai. Nagrinėjami pagrindiniai meteorologiniai elementai, mokomasi naudotis pagrindiniais orų stebėjimo prietaisais. Remiantis temperatūros ir kritulių rodikliais, apskaičiuojama kurio nors laikotarpio vidutinė oro temperatūra ir kritulių kiekis. Nagrinėjamos vėjo susidarymo priežastys, dienos ir nakties brizo skirtumai. Skiriamos kritulių rūšys, apibūdinamos jų savybės. Susipažįstama su pavojingais orų reiškiniais, nurodomos jų keliamos problemos. Paaiškinama, kaip susidaro debesys, mokomasi atpažinti pagrindinius debesų tipus. Nagrinėjami elementarūs orų žemėlapiai, mokomasi apibūdinti konkrečios vietovės orus.

23.4.2. Klimatas. Susipažįstama su klimato sąvoka. Pagal oro temperatūros ir kritulių kiekio rodiklius sudaro kurio nors laikotarpio (mėnesio, metų) oro temperatūros grafiką, kritulių diagramas, klimatogramą. Aiškinamasi, kaip šilumos pasiskirstymas daro įtaka žmonių gyvenimui skirtingose Žemės vietose.

23.5. Valstybės ir gyventojai, Lietuva Europoje.

23.5.1. Pasaulio politinis žemėlapis. Susipažįstama su pasaulio politiniu žemėlapiu ir jo elementais. Pasaulio politiniame žemėlapyje rodomos skirtingą geografinę padėtį turinčios valstybės. Mokomasi apibūdinti objektų geografinę padėtį. Susipažįstama su didžiausiomis pagal plotą ir gyventojų skaičių valstybėmis.

23.5.2. Lietuvos geografinis pažinimas. Apibūdinama Lietuvos geografinė padėtis. Susipažįstama su Lietuvos teritorijos administracine struktūra. Susipažįstama su gyventojų skaičiaus kaitos tendencijomis pasaulyje ir Lietuvoje. Bendrais bruožais susipažįstama su Europos Sąjunga. Nagrinėjama sostinės Vilniaus ir uostamiesčio Klaipėdos geografinė padėtis bei šių miestų reikšmė Lietuvai. Susipažįstama su Lietuvos tautine sudėtimi, pabėgėliais ir jiems teikiama pagalba.

23.6. Lietuvos kraštovaizdžiai.

23.6.1. Kraštovaizdis. Nusakoma, kas yra kraštovaizdis. Susipažįstama su pagrindinėmis Lietuvos paviršiaus formomis ir jų išsidėstymu, jų susidarymas siejamas su paskutiniojo apledėjimo poveikiu.

23.6.2. Lietuvos gamtos turtai. Aiškinamasi, kokių gamtos turtų yra Lietuvos žemės gelmėse ir koks galimas jų panaudojimas.

23.6.3. Lietuvos vidaus vandenys. Susipažįstama su Lietuvos vidaus vandenimis. Nagrinėjamos upyno dalys ir aiškinamasi, kaip tekančios upės prisideda prie kraštovaizdžio formavimo. Nagrinėjamas Lietuvos pajūrio kraštovaizdis, aiškinamasi, kaip kinta Baltijos jūros krantai. Sudaroma Lietuvos gamtinių objektų kartoschema.

23.6.4. Žmogaus poveikis gamtai, turizmas. Susipažįstama, kaip miškingieji kraštovaizdžiai išplitę Lietuvoje, kaip keičiasi gamtinis ir kultūrinis kraštovaizdis. Nagrinėjama pasirinkta Lietuvos saugoma teritorija ir galimas jos panaudojimas rekreacijai bei turizmui. Aiškinamasi, kaip žmonės keičia aplinką ir kodėl svarbu ją tausoti.

23.7. Kaimas ir miestas.

23.7.1. Gyvenviečių pasiskirstymas ir jų ypatumai. Nusakomi miesto ir kaimo skirtumai, aiškinamasi, kaip didieji miestai pasiskirstę Lietuvoje. Aiškinami gyvenimo būdo mieste ir kaimiškoje aplinkoje ypatumai. Vertinama kaimuose ir miestuose gyvenančių žmonių abipusė priklausomybė.

23.7.2. Gyvenviečių kaita. Nagrinėjama Lietuvoje vykstanti miestų ir kaimiškų vietovių kaita, įvardijamos miestų ir kaimiškų vietovių problemos, akcentuojami su transportu susiję iššūkiai ir galimi sprendimai. Susipažįstama su didelio miesto teritorijų funkcijomis ir jų ypatumais.

23.8. Žmonių ūkinė veikla.

23.8.1. Gyventojų veiklos. Aiškinamasi, su ekonomikos sektoriais ir juos sudarančiomis veiklomis: žemės ūkiu, pramone ir paslaugomis. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir gilinamasi, kas yra gyvulininkystė, žemdirbystė ir kokia yra šių veiklų produkcija, aiškinamas vis plačiau naudojamų technologijų žemės ūkyje poreikis. Nagrinėjami svarbiausi veiksniai, nuo kurių priklauso žemės ūkio plėtra. Apmatomi ir analizuojami savi valgymo įpročiai. Aiškinamasi, kuo ypatingas ekologinis žemės ūkis.

23.8.2. Prekės ir paslaugos. Remiamasi pasirinktais pavyzdžiais ir aiškinamasi, kaip gamtos išteklių ir žaliavos virsta pramonės gaminiais, nagrinėjama antrinių žaliavų panaudojimo svarba. Apibūdinami prekybos sektoriuje vykstantys pokyčiai, atsirandantys dėl pirkėjų elgsenos. Aiškinamasi, kaip šalys prekiauja tarpusavyje žemės ūkio ir pramonės produkcija, kokią reikšmę atlieka transportas.

23.9. Praktikos ir tiriamieji darbai.

23.9.1. Praktikos darbai. Mokomasi atlikti praktikos darbus (darbas su geografijos atlasu, atstumų matavimas, geografijos rašytinio šaltinio analizė, geografijos vaizdinės iliustracijos nagrinėjimas, vietovės plano sudarymas, klimatogramos sudarymas ir skaitymas, kartoschemos sudarymas, grafinis geografinio kontūro vaizdavimas) ir pateikti jų rezultatus.

23.9.2. Tiriamieji darbai. Mokomasi atlikti tiriamuosius darbus, analizuoti rezultatus ir juos pristatyti. Iš siūlomų tiriamųjų darbų (orų tyrimai, savo gyvenamosios vietos geografinis tyrimas, geografinis upelio tyrimas, maisto produktų kilmės tyrimas) privaloma atlikti du tyrimus.

24. Mokymo(si) turinys. 7 klasė.

24.1. Orientavimasis erdvėje.

24.1.1. Geografiniai atradimai, žemėlapis ir laiko juostos. Nagrinėjama geografinių atradimų reikšmė pasaulio pažinimo raidai. Naudojami ir praktiškai taikomi skaitmeniniai žemėlapiai. Nustatomos objektų geografinės koordinatės, pagal jas objektai randami žemėlapiuose. Mokomasi naudotis laiko juostų žemėlapiu, apskaičiuoti laiko skirtumus tarp skirtingų pasaulio vietų.

24.2. Europos politinis žemėlapis ir gyventojai.

24.2.1. Europos politinis žemėlapis, gyventojai ir kultūra. Aiškinamasi, kas yra Europos kultūra, nagrinėjami jos pavyzdžiai. Apibūdinama Europos geografinė padėtis, nusakomos jos ribos, susipažįstama su Europos šalių užjūrio teritorijomis, įvairiuose kontekstuose orientuojamasi Europos politiniame žemėlapyje. Analizuojamas Europoje gyvenančių tautų, kalbų ir religijų paplitimas. Susipažįstama su Europos gyventojų tankiu. Aiškinamasi Europos Sąjungos reikšmė Lietuvai ir valstybėms narėms.

24.3. Europos gamtos ypatumai.

24.3.1. Europos gamta ir paviršius. Susipažįstama ir tyrinėjama Europos gamtinės aplinkos įvairovė. Nagrinėjami pasirenkami krantų tipai. Analizuojami veiksniai, suformavę dabartinę Europos gamtinę aplinką.

24.3.2. Europos klimatas. Susipažįstama su veiksniais, nuo kurių priklauso Europos klimatas. Nagrinėjami klimato žemėlapiai, lyginamos skirtingų vietovių klimatogramos ir nagrinėjami veiksniai, lemiantys Europoje skiriamų klimato juostų, klimato tipų bei geografinių zonų išsidėstymą ir ypatumus. Nagrinėjama klimata formuojančių veiksnių įtaka Lietuvos orams ir klimatui. Susipažįstama su klimato kaitos padariniais Europoje.

24.3.3. Baltijos jūra. Susipažįstama su Baltijos jūros baseino gamtos ypatumais, nagrinėjama ir vertinama šios jūros reikšmė ir nauda ūkiui.

24.3.4. Europos geografinės zonos. Mokomasi atpažinti ir lyginti skirtingus Europos geografinių zonų kraštovaizdžius, ieškoma priežasties ir pasekmės ryšių skirtingose Europos regionų vietose.

24.4. Ekonominės veiklos Europoje.

24.4.1. Ūkinės veiklos struktūra. Aiškinamasi, nuo kokių veiksnių priklauso skirtingų ekonominių veiklų plėtra. Lyginami valstybių ekonominiai rodikliai, nurodomi skirtumai ir panašumai, daromos išvados. Remiamasi konkrečiais pavyzdžiais ir nagrinėjamas gamtos bei ekonominių sąlygų tinkamumas žemės ūkiui Europoje plėtoti. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir nagrinėjami pramonės išdėstymo ir plėtojimo ypatumai Europoje.

24.4.2. Infrastruktūra: transportas ir energetika. Susipažįstama su Europos susisiekimo keliais ir uostais, lyginamas jų tinklas skirtinguose regionuose, numatoma, kaip transportas galėtų keistis ateityje. Susipažįstama su Europos energijos ištekliais, jų geografiniu pasiskirstymu, vertinamas jų poveikis aplinkos ekologiškai situacijai, analizuojama atsinaujinančios energijos būtinybė.

24.4.3. Turizmas. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, nagrinėjamas turizmo sektoriaus plėtojimas Europoje bei prielaidos skirtingų turizmo rūšių plėtrai. Vertinamas teigiamas ir neigiamas turizmo poveikis žmonėms ir aplinkai.

24.5. Gamtos jėgos ir jų padariniai.

24.5.1. Žemės sandara ir vidaus jėgos. Nagrinėjama vidinė Žemės sandara, aiškinamasi, kuo skiriasi žemyninė ir vandenyninė Žemės pluta. Susipažįstama, kaip susidaro nuosėdinės, magminės ir metamorfinės uolienos, pateikiama jų pavyzdžių. Nagrinėjama žemynų dreifo teorija, litosferos plokščių išsidėstymas ir judėjimas, plokščių pakraščiuose vykstantys procesai ir jų padariniai. Aiškinamasi, kodėl ir kur kyla žemės drebėjimai mūsų planetoje, kur vyksta vulkanizmas ir su juo susiję reiškiniai, kaip susidaro cunamio bangos, kur formuojasi raukšliniai kalnai. Nagrinėjami konkretūs pavyzdžiai ir nurodomi vidinių jėgų pasireiškimo neigiami ir teigiami padariniai.

24.5.2. Upės darbas. Susipažįstama su upės slėnio dalimis, tyrinėjama, kaip upės formuoja kraštovaizdį.

24.5.3. Meteorologiniai ir hidrologiniai objektai ir reiškiniai. Analizuojami stichinių meteorologinių ir hidrologinių reiškinių pavyzdžiai, nagrinėjamos jų geografinio pasireiškimo teritorijos ir keliamos grėsmės. Nurodomi būdai ir priemonės, kaip prognozuojami pavojingi gamtos reiškiniai, kaip galima nuo jų apsisaugoti arba švelninti galimą poveikį.

24.6. Valstybių ekonominės galios skirtumai, globalizacija, darnusis vystymasis.

24.6.1. Statistiniai rodikliai. Susipažįstama su svarbiausiais geografijoje naudojamais statistiniais rodikliais. Nagrinėjamos ir vertinamos vaikų gyvenimo sąlygos skirtinguose pasaulio regionuose. Analizuojama moterų vaidmens svarba visuomenės gerovei. Pasirinktų valstybių pavyzdžiu analizuojami ekonominiai ir socialiniai rodikliai, vertinamas šalių gerovės lygis. Aiškinamasi, kokie yra mitybos skirtumai pasaulyje, nurodomos skurdo, migracijų, karų priežastys ir padariniai. Susipažįstama su būdais ir priemonėmis, kurios padeda mažinti gyvenimo lygio netolygumo priežastis ir atskirtį pasaulyje.

24.6.2. Globalizacija ir darnus vystymasis. Aiškinamasi, kas yra globalizacija, ir nurodomi jos pavyzdžiai iš artimiausios aplinkos. Kasdienio daikto gamybos arba teikiamos paslaugos pavyzdžiu aiškinami globalizacijos procesai. Nagrinėjami tarptautinės prekybos ypatumai, pateikiami ir vertinami nesąžiningos prekybos pavyzdžiai. Nurodomos ir vertinamos globalizacijos teigiamos ir neigiamos pusės. Susipažįstama su pasirinktomis globalinėmis problemomis ir jų poveikiu aplinkai bei žmonėms, analizuojami galimi problemų sprendimo būdai. Aiškinamasi, kas yra darnusis vystymasis ir kodėl jis toks svarbus šiuolaikiniame pasaulyje.

24.7. Praktikos ir tiriamieji darbai.

24.7.1. Praktikos darbai. Mokomasi atlikti praktikos darbus (geografinių koordinačių nustatymas, darbas su Google Earth programa, palydovinės informacijos nagrinėjimas, klimatogramų analizė, reljefo profilio skaitymas ir sudarymas, grafinis geografinio proceso vaizdavimas, minčių žemėlapių sudarymas) ir pateikti jų rezultatus.

24.7.2. Tiriamieji darbai. Mokomasi atlikti tiriamuosius darbus, analizuoti rezultatus, daryti išvadas ir pristatyti tyrimo rezultatus. Iš siūlomų tiriamųjų darbų (Europos šalių kultūros ženklai gyvenamojoje vietovėje, pasirinktos valstybės kompleksinis geografinis tyrimas, laisvalaikio galimybių ir vietovės patrauklumo turizmui tyrimas, kraštovaizdžio tyrimas) privaloma atlikti du tyrimus.

25. Mokymo(si) turinys. 8 klasė.

25.1. Orientavimasis kartografinėje informacijoje.

25.1.1. Bendrieji ir teminiai žemėlapiai. Naudojamasi bendraisiais ir teminiais geografiniais žemėlapiais. Lyginama skirtingos tematikos žemėlapiuose pateikta informacija, daromos išvados.

25.2. Pasaulio klimatas.

25.2.1. Klimatas ir žmogus. Nagrinėjamos priežastys, lemiančios netolygų šviesos ir šilumos pasiskirstymą Žemės rutulyje. Aiškinamasi, kaip Žemės ašies posvyrio kampas ir su tuo susijusi Saulės spinduliuotė daro įtaką oro temperatūros ir atmosferos slėgio juostų pasiskirstymui Žemėje, aiškinama jų priklausomybė nuo geografinės platumos. Nagrinėjami klimato žemėlapiai, klimatogramos, aiškinamasi klimatą lemiančių veiksnių įtaka klimato juostų, klimato tipų susidarymui. Analizuojamas oro judėjimas tarp atogrąžų ir pusiaujo, apibūdinami su tuo susiję reiškiniai ir procesai. Aiškinamasi, kaip klimatas veikia žmonių gyvenimo būdą ir kaip žmonių ūkinė veikla prisideda prie klimato kaitos. Analizuojami klimato pokyčiai ir jų poveikis skirtingose Žemės vietose.

25.3. Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas.

25.3.1. Geografinės zonos. Aiškinamos priežastys, lemiančios geografinių zonų susiformavimą ir išsidėstymą, einant nuo pusiaujo ašigalių link ir kylant į kalnus. Mokomasi sieti geografines zonas su atitinkamomis klimato juostomis. Ieškoma priežasties ir pasekmės ryšių tarp įvairių geografinės zonos komponentų. Pagal ardu skaičių, rūšinę įvairovę, maistingųjų medžiagų kiekį lyginami drėgnieji atogrąžų ir Europos mišrieji miškai. Apibūdinamas karštųjų dykumų susidarymas, paviršiaus ypatumai, dykumoms būdingos reljefo formos. Susipažįstama su savanų geografinė zona, paaiškinami savanų skirtumai. Pateikiama skirtingų geografinių zonų būdingiausių augalų ir gyvūnų pavyzdžių bei aiškinamas jų prisitaikymas prie skirtingų gamtos sąlygų. Aiškinasi

sąveiką tarp žmonių gyvenimo būdo, jų ūkinės veiklos ir natūralios gamtinės aplinkos skirtingose geografinėse zonose, akcentuojamas dėmesys į gamtos išteklių naudojimą.

25.3.2. Žmogaus ūkinės veiklos poveikis aplinkai. Apibūdinamas gamtos sąlygų poveikis ir tinkamumas žemės ūkiui atskirose geografinėse zonose. Aiškinamasi, kaip žmonės naudoja išskirtinai nesvetingus gyvenimui kraštovaizdžius, įvertinama vandens svarba žemės ūkiui. Pateikiami ir analizuojami skirtingų žmogaus ūkinių veiklų pavyzdžiai (plantacijų ūkis, natūrinis ūkis, prekinis ūkis) bei aiškinamas šių procesų poveikis aplinkai bei pačiam žmogui. Analizuojamas atogrąžų miškų ploto mažėjimas, dykumėjimas, dirvožemio druskėjimas. Analizuojamas žmogaus prisitaikymas prie gamtinių sąlygų ir įtaka gamtinių ir kultūrinių kraštovaizdžių kitimui, nurodomos ir vertinamos priemonės darniam teritorijų vystymui.

25.4. Valstybių ir regionų apžvalga.

25.4.1. Valstybių ir regionų apžvalga. Naudojamosi teminiais žemėlapiais, kitais informacijos šaltiniais, apibūdinami JAV, Kinijos, Rusijos, Australijos bei Indijos gamtiniai ir visuomeniniai ypatumai: geografinė padėtis; gamtinės aplinkos ir stichinių nelaimių grėsmės įtaka žmonių gyvenimui ir ekonomikai, aiškinamasi prisitaikymo prie šių iššūkių būdai ir priemonės; gyventojų pasiskirstymas, jo poveikis žmonėms ir valstybės ekonomikai. Nurodomi pasirinkti socialiniai ir kultūriniai ypatumai bei jų sklaida pasaulyje; gamtos potencialas bei jo panaudojimas žemės ūkyje ir žaliavų gavybai; aiškinamasi priklausomybė nuo žaliavų ir prekių importo bei eksporto.

25.5. Praktikos ir tiriamieji darbai.

25.5.1. Praktikos darbai. Mokomasi atlikti praktikos darbus (palydovinės informacijos nagrinėjimas, klimatogramų analizė, klimato žemėlapių nagrinėjimas ir vertinimas, ekskursijos maršruto sudarymas, minčių žemėlapių sudarymas, grafinis geografinio proceso vaizdavimas) ir pateikti jų rezultatus.

25.5.2. Tiriamieji darbai. Mokomasi atlikti tiriamuosius darbus, analizuoti rezultatus, daryti išvadas ir pristatyti tyrimo rezultatus. Iš siūlomų tiriamųjų darbų (geografinės zonos tyrimas, pasirinktos valstybės kompleksinis geografinis tyrimas, vietovės patrauklumo pasirinktais kriterijais vertinimas, kraštovaizdžio tyrimas) privaloma atlikti du tyrimus.

26. Mokymo(si) turinys. 9 ir I gimnazijos klasė.

26.1. Pasaulio politinis žemėlapis ir valstybių ekonominės galios skirtumai.

26.1.1. Pasaulio politinis žemėlapis. Nagrinėjamas pasaulio politinis žemėlapis, grupuojamos valstybės pagal geografinę padėtį, teritorijos plotą, teritorijos sudėtį, valdymo formą. Lyginama ir vertinama Lietuvos bei kitų šalių geografinė padėtis, daromos išvados.

26.1.2. Valstybių ekonominiai rodikliai. Analizuojami valstybių ekonominę galią ir gerovės lygį atspindintys rodikliai, remiantis jais lyginamos ir grupuojamos šalys, daromos išvados, kritiškai vertinama valstybių skirstymo problematika. Nagrinėjamos ir vertinamos priežastys, lėmusios skirtingą šalių ekonominio išsivystymo lygį.

26.1.3. Darnus vystymasis. Nagrinėjamas maisto išteklių pasiskirstymas pasaulyje, aiškinamos bado, neprievalgio, perteklinės mitybos priežastys ir padariniai. Apibūdinama švietimo ir raštingumo reikšmė valstybių ekonominei pažangai. Aiškinama nepakankamos sveikatos apsaugos priežastys ir padariniai. Nagrinėjami ir vertinami būdai bei priemonės, kuriomis tarptautinė bendruomenė įsipareigojo panaikinti skurdą ir skatinti darnaus vystymosi politiką.

26.1.4. ES regionai. Nagrinėjami Europos Sąjungos šalių ekonominės pažangos skirtumai, susipažįstama su regioninėmis politikos priemonėmis, kuriomis skatinamas ekonomikos augimas, gerinama gyvenimo kokybė.

26.2. Lietuvos ir pasaulio gyventojai, migracija.

26.2.1. Gyventojų pasiskirstymas. Aiškinamasi, kaip gyventojai pasiskirstę pasaulyje, kokią įtaką gyventojų pasiskirstymui turi gamtiniai, ekonominiai ir socialiniai veiksniai. Apskaičiuojamas vidutinis gyventojų tankis, pagal šį rodiklį lyginamos šalys ir jų regionai, nurodomi perteklinio gyventojų skaičiaus ir ypač retai gyvenamų valstybių ir regionų pavyzdžiai, daromos išvados. Nagrinėjamas ir vertinamas gyventojų pasiskirstymas Lietuvoje.

26.2.2. Gyventojų kaita. Nagrinėjami Lietuvos, skirtingų regionų bei pasaulio gyventojų skaičiaus teritorinės kaitos statistiniai duomenys, aiškinamos tokią kaitą lėmusios priežastys. Nagrinėjamos gyventojų skaičiaus kaitos pasaulyje prognozės.

26.2.3. Gyventojų sudėtis. Nagrinėjama Lietuvos ir atskirų šalių gyventojų sudėtis pagal amžių ir lytį, lyginamos šalių gyventojų amžiaus ir lyties piramidės, išvelgiami skirtumai, aiškinamas jų priežastingumas.

26.2.4. Migracija. Analizuojami gyventojų migracijos tipai, nagrinėjamos migracijos priežastys ir šių reiškinių teigiama bei neigiama įtaka valstybių socialinei ir ekonominei raidai. Nagrinėjami ir vertinami migracijos procesai Lietuvoje.

26.2.5. Demografijos politika. Nagrinėjamos demografinės politikos kryptys ir priemonės skirtinguose regionuose, nurodoma išsilavinimo lygio, sveikatos apsaugos, moterų teisių, ekonominio lygio svarba demografiniams procesams valstybėje valdyti.

26.3. Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje.

26.3.1. Urbanizacija. Nagrinėjami Lietuvoje ir pasaulyje vykstantys urbanizacijos procesai, pasitelkiant konkrečius miestų pavyzdžius. Nagrinėjami ir vertinami stumiantieji ir traukiantieji veiksniai.

26.3.2. Megapoliai. Aiškinamos megapolių susidarymo priežastys, apibūdinamas jų išsidėstymas pasaulyje, šios teritorijos vertinamos ekologiniu, teritorijų plėtros ir kitais aspektais. Nagrinėjama ir vertinama miestų plėtra skirtingo ekonominio išsivystymo lygio valstybėse.

26.3.3. Darnus miestų vystymas. Aiškinamasi, kas yra darnusis miestų vystymas, nagrinėjami šio proceso pavyzdžiai.

26.4. Gamtos ištekliai ir darnus jų naudojimas.

26.4.1. Gamtos ištekliai. Analizuojami įvairūs informacijos šaltiniai apie Lietuvos ir pasaulio gamtos išteklių įvairovę, jų svarbą ir ribotumą. Nagrinėjami su gamtos išteklių naudojimu susiję interesų konfliktai. Aiškinamasi, kurie gamtos ištekliai yra atsinaujinantys, o kurie neatsinaujinantys.

26.4.2. Vandens ištekliai. Nagrinėjamas geriamojo vandens išteklių pasiskirstymas pasaulyje, vertinami vandens vartojimo ypatumai ir galimybės gauti saugų ir prieinamą geriamąjį vandenį.

26.4.3. Iškastiniai ištekliai. Vertinamas iškastinio kuro išteklių pasiskirstymas pasaulyje, jų ribotumas ir plataus naudojimo poveikis ekologiškai aplinkai. Pasitelkiami Lietuvos ir pasaulio šalių gamtos išteklių naudojimo pavyzdžiai.

26.4.4. Energetiniai ištekliai. Nagrinėjama Lietuvos ir Europos šalių apsirūpinimo energetiniais ištekliais problematika. Nagrinėjami ir vertinami elektros energijos vartojimo skirtumai pasaulyje. Analizuojama atsinaujinančių energijos išteklių svarba ir naudojimo ypatumai.

26.4.5. Darnus išteklių naudojimas. Remiantis Lietuvos ir pasaulio pavyzdžiais, aiškinamasi darnaus gamtos išteklių naudojimo būtinybė. Vertinama vartojimo mažinimo, atliekų perdurbimo ir pakartotinio panaudojimo svarba lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

26.5. Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas.

26.5.1. Pasaulio vandenynai. Nagrinėjamos pasaulinio vandenyno sudėtinės dalys, susipažįstama ir vertinama šiuolaikinių tyrimų reikšmė. Aiškinamasi, kokios yra dinaminių procesų pasauliniame vandenyne priežastys ir raiška. Nagrinėjamas vandenynų ir atmosferos sąryšingumas, analizuojama jūrų ir vandenynų gamtos išteklių reikšmė, naudojimo galimybės bei su tuo susiję iššūkiai.

26.5.2. Žmogaus ūkinės veikla. Nagrinėjamas klimato kaitos ir žmonių ūkinės veiklos poveikis jūrų ir pakrančių ekosistemoms, vandenynų biologinei įvairovei. Vertinami darnaus vandenynų ir jų išteklių naudojimo būdai ir priemonės.

26.6. Praktikos ir tiriamieji darbai.

26.6.1. Praktikos darbai. Mokomasi atlikti praktikos darbus (gyventojų amžiaus ir lyties piramidės nagrinėjimas, gyventojų prieaugio apskaičiavimas, gyventojų tankio apskaičiavimas) ir pateikti jų rezultatus.

26.6.2. Mokomasi atlikti tiriamuosius darbus, analizuoti rezultatus, daryti išvadas ir pristatyti tyrimo rezultatus. Iš siūlomų tiriamųjų darbų (miesto, gyvenvietės pastatų paskirties kartografinis

tyrimas, transporto tinklo, ryšių, reiškinių vietovėje tyrimas, pasirinktos vietovės tyrimas) privaloma atlikti du tyrimus.

27. Mokymo(si) turinys. 10 ir II gimnazijos klasė.

27.1. Kartografinė vizualizacija ir komunikacija.

27.1.1. Vizualizacija ir komunikacija. Kartografinės vizualizacijos ir komunikacijos reikšmė žemėlapių analizei ir juose pavaizduotų Lietuvos bei pasaulio geografinių procesų interpretacijai. Žemėlapių stiliaus priemonių pavyzdžiai.

27.2. Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje.

27.2.1. Ekonomikos struktūra. Nagrinėjama Lietuvos ir kitų šalių ekonomikos struktūra (užimtumas sektoriuose) bei jos raida. Remiamasi šiais duomenimis ir daromos išvados apie valstybių ekonominę galią. Aiškinamasi, kuo skiriasi skirtingos ekonomikos sistemos, nagrinėjami jų pavyzdžiai.

27.2.2. Ekonominė geografija. Aiškinami ekonominių veiklų išdėstymo veiksniai, mokoma sieti juos su konkrečiais pavyzdžiais Lietuvoje ir pasaulyje.

27.2.3. Žemės ūkis. Vertinama, kaip žemės ūkio plėtrą Lietuvoje ir pasaulyje lemia gamtiniai ir ekonominiai veiksniai. Nagrinėjami žemės naudojimo ir ūkininkavimo ypatumai skirtingose pasaulio vietose. Nagrinėjamos ir vertinamos Europos Sąjungos žemės ūkio politikos priemonės ir jų įtaka Lietuvos žemės ūkiui.

27.2.4. Žemės ūkio poveikis gamtai ir technologijos. Vertinimas žemės ūkio neigiamas poveikis gamtinei aplinkai ir žmonėms. Nagrinėjama technologinių naujovių svarba žemės ūkio produktyvumui didinti, darnioms gamybos sistemoms užtikrinti.

27.2.5. Tarptautinės bendrovės. Nagrinėjamas tarptautinių bendrovių geografinis veiklos pasiskirstymas, aiškinamasi, kokie šio pasiskirstymo tikslai ir priežastys. Nagrinėjama pramoninės gamybos technologijų pokyčių kaita, teritorijų naudojimo aspektai. Analizuojama aukštos pridėtinės vertės pramonės šakų reikšmė Lietuvos ir pasaulio ekonomikai. Remiantis konkrečiais pavyzdžiais, analizuojama neigiama pramonės įtaka gamtinei aplinkai ir žmonėms.

27.3. Globalizacija ir pasaulio prekyba.

27.3.1. Globalizacija. Skiriami globalizacijos ypatumai visuomenėje, ekologijoje, ekonomikoje ir politikoje. Vertinamos globalizacijos proceso teikiamos galimybės tarptautinei prekybai, tarptautinių bendrovių kūrimuisi ir stiprėjimui, pasaulinės reikšmės miestų formavimuisi. Nagrinėjami ir kritiškai vertinami globalizacijos procesai Lietuvos kontekste. Apibūdinamas globalizacijos ir skaitmeninimo įtakoje veikiantis tarptautinio darbo pasidalijimas ir besikeičiančios gamybos pobūdis, pasitelkiant kurios nors produkcijos gamybos grandinę ir tarptautinę bendrovę.

27.3.2. Skaitmeninimo procesas. Nagrinėjamos skaitmeninimo teikiamos galimybės, vertinamos globalizacijos ir skaitmeninimo procesų teigiamos ir neigiamos pusės valstybėms, vietovėms, įmonėms, darbdaviams.

27.3.3. Jūrų ir oro transportas. Analizuojama jūrų ir oro transporto plėtra globaliame pasaulyje, išryškinamos teigiamos ir neigiamos šių procesų pusės. Nagrinėjama turizmo plėtra pasaulyje, šio sektoriaus teikiama nauda šalių ekonomikai bei pažeidžiamumas. Vertinama darnaus turizmo vystymosi reikšmė lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

27.4. Klimato kaita ir klimato apsauga.

27.4.1. Klimato kaita. Lygina natūralią ir žmonių veiklos paspartintą klimato kaitą. Aiškinasi ir vertina klimato kaitos priežastis. Nagrinėja klimato kaitos požymius ir padarinius šalyse, regionuose, pasaulyje.

27.4.2. Klimato apsauga. Vertina galimus klimato kaitos scenarijus ir prisitaikymą prie esamų klimato kaitos iššūkių pasaulyje. Nurodo klimato kaitos švelninimo būdus ir priemones lokaliu ir globaliu lygmeniu, kritiškai vertina tai, kaip klimato kaitos priemonės realiai veikia nacionalinėje ir tarptautinėje politikoje.

27.5. Praktikos ir tiriamieji darbai.

27.5.1. Praktikos darbai. Mokomasi atlikti praktikos darbus (kritinis geografijos informacijos šaltinio vertinimas, ekonominės informacijos kartografinė vizualizacija, skaitmeninio teminio žemėlapių sudarymas) ir pateikti jų rezultatus.

27.5.2. Tiriamieji darbai. Mokomasi atlikti tiriamuosius darbus, analizuoti rezultatus, daryti išvadas ir pristatyti tyrimo rezultatus. Iš siūlomų tiriamųjų darbų (transporto tinklo, ryšių, reiškinių vietovėje tyrimas, pramonės veiklų ir paslaugų vietovėje tyrimas, pramonės įmonės tyrimas, pasirinktos vietovės tyrimas GIS įrankiu) privaloma atlikti du tyrimus.

28. Mokymo(si) turinys. III gimnazijos klasė.

28.1. Geografinis mąstymas, Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai.

28.1.1. Geografinis mąstymas. Taikomos geografijos mokslo koncepcijos ir sąvokos, gebama skaityti ir kritiškai vertinti įvairiuose geografiniuose šaltiniuose pateikiama informacija ir jos pateikimo būdai.

28.1.2. Geografijos mokslo koncepcijos. Nurodomi šiuolaikiniai geografijos tyrimo metodai, paaiškinama, kas yra geografinių tyrimų objektas. Taikomos geografinės informacinės sistemos (GIS).

28.1.3. Geografinis tyrimas. Suplanuojamas ir atliekamas geografinis tyrimas, iškeliami problema, hipotezė, atliekami stebėjimai ir renkama informacija, formuojamos išvadas ir apibendrinami rezultatai.

28.1.4. Geosferos. Atskleidžiami geosferų tarpusavio ryšiai Žemės sistemoje.

28.1.5. Darnus vystymas. Apibūdinami aktualiausi dabartiniai pasauliniai iššūkiai ir paaiškinami esminiai darnaus vystymosi, kaip problemų sprendimo ir ateities užtikrinimo mūsų planetoje, principai.

28.1.6. Darnaus vystymosi rodikliai. Nurodomi darnaus vystymosi rodikliai, remiantis jais lyginamos ir vertinamos šalys.

28.2. Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita.

28.2.1. Žemės vidinė sandara. Analizuojamos ir lyginamos Žemės vidinės sandaros dalių savybės.

28.2.2. Litosferos plokštės. Paaiškinamos žemynų ir vandenynų susidarymo bei erdvinio pasiskirstymo teorijos.

28.2.3. Vidinės Žemės jėgos. Apibūdinamos litosferos plokščių judėjimo priežastys, nagrinėjamos litosferos plokščių sandūros, paaiškinamas juose susidarantis reljefas, vykstantys vulkanizmo ir žemės drebėjimų procesai.

28.2.4. Vulkanizmas. Vertinami su vulkanizmu susijusių reiškinių keliami pavojai ir analizuojamos tokių teritorijų panaudojimo žmonių buičiai bei ūkinei veiklai galimybės.

28.2.5. Žemės drebėjimai. Nurodomos seisminės sritys ir aktyvaus vulkanizmo juostos bei vertinami būdai ir priemonės, kurios skirtingo ekonominio išsivystymo lygio šalyse mažina žalą žemės drebėjimų ir ugnikalnių išsiveržimo metu.

28.2.6. Lietuvos gelmių turtai. Apibūdinama Lietuvos gelmių sudėtis, nurodomi naudingųjų iškasenų paplitimo dėsniumai.

28.2.7. Pasaulio gelmių turtai. Paaiškinamas įvairių naudingųjų iškasenų telkinių teritorinis pasiskirstymas pasaulyje, jis siejamas su tektoninėmis Žemės plutos struktūromis.

28.2.8. Dūlėjimas. Apibūdinami dūlėjimo tipai, paaiškinama dūlėjimo procesų priklausomybė nuo oro temperatūros, drėgmės ir gyvųjų organizmų. Paaiškinami dūlėjimo procesų ypatumai įvairiose geografinėse zonose.

28.2.9. Gravitacinis medžiagų judėjimas. Paaiškinamas gravitacinis įvairių medžiagų judėjimas, vertinamos jų keliamos grėsmės ir priklausomybė nuo žmogaus ūkinės veiklos bei klimato kaitos.

28.2.10. Išorinės Žemės jėgos. Paaiškinamas išorinių jėgų poveikis Žemės paviršiui.

28.2.11. Ledynai. Apibūdinamas dabartinis kalnų ir kvartero periodo žemyninis apledėjimas, nurodant jo paplitimo teritoriją, ledynų sukurtas erozines ir sąnašines reljefo formas.

28.2.12. Krantai. Paaiškinamas bangų ir išilginių srovių poveikis krantų formavimuisi, nurodomi erozinių ir sąnašinių kranto reljefo formų pavyzdžiai. Nagrinėjami ir vertinami krantų priežiūros ir apsaugos būdai.

28.2.13. Upės. Aiškinami upės poveikio ypatumai aukštupyje, vidurupyje ir žemupyje, pateikiami erozinių ir sąnašinių reljefo formų pavyzdžiai.

28.2.14. Vėjas. Aiškinamas vėjo formuojamų reljefo formų susidarymas, vertinama eolinių procesų įtaka žmonių gyvenamai aplinkai.

28.2.15. Žmogaus veikla upėse. Nurodoma ir vertinama gamtinių ir žmonių veiklos paskatintų veiksmų įtaka upių potvyniams ir hidrotechninių įrenginių poreikis potvyniams reguliuoti.

28.2.16. Karstinis reljefas. Paaiškinamos karstinių procesų susiformavimo sąlygos, nurodomas karstinių procesų poveikis Lietuvos reljefui, vertinamas karstinio paviršiaus panaudojimo tinkamumas žmonių ūkinėms veikloms.

28.3. Atmosferos ir vandenyno procesai.

28.3.1. Atmosferos reikšmė. Pagrindžiama atmosferos reikšmė gyvajai gamtai ir žmogui.

28.3.2. Šilumos pasiskirstymas. Nurodoma Saulės spinduliuotės įtaka šilumos pasiskirstymui Žemės rutulyje.

28.3.3. Saulės spinduliuotė. Išvardijamos bendrosios spinduliuotės dalys, nurodomi jos kiekį lemiantys veiksniai.

28.3.4. Atmosferos cirkuliacija. Apibūdinama bendroji atmosferos cirkuliacija, aiškinamas jos ryšys su atmosferos slėgio juostų susidarymu.

28.3.5. Ciklonai ir anticiklonai. Paaiškinamos ciklono ir anticiklono šiaurės pusrutulyje susidarymo priežastys, nagrinėjami atmosferos frontų judėjimo ypatumai, nurodoma šių atmosferos darinių įtaka Lietuvos ir Europos orams bei klimatui.

28.3.6. Tropinė cirkuliacija. Apibūdinama tropinė atmosferos cirkuliacija, paaiškinamas pasatų ir musonų susidarymas bei jų įtaką orams ir klimatui.

28.3.7. Klimato klasifikacija. Nagrinėjamos skirtingos klimato klasifikacijos (Alisovo, Keppen), remiantis jomis apibūdinamas skirtingų vietovių klimatas, priskiriant jį atitinkamam klimato tipui.

28.3.8. Klimato veiksniai. Nurodomi Lietuvos ir Europos klimatui įtakos turintys veiksniai bei paaiškinami klimato skirtumai Lietuvos teritorijoje.

28.3.9. Sinoptinis žemėlapis. Naudojantis sinoptiniu žemėlapiu apibūdinami orai ir pateikiama orų prognozė.

28.3.10. Mikroklimatas. Nagrinėjami skirtingų teritorijų (miesto, pakrantės, aukštų kalnų, dykumos, musonų sričių) klimato ypatumai.

28.3.11. Sausumos ir vandens sąveika. Apibūdinama ir vertinama sąveiką tarp vandenynų ir atmosferos.

28.3.12. Vandenynai. Nagrinėjamos pasaulio vandenyno vandens savybės ir srovių judėjimas, vertinama jo reikšmė Žemės klimatui.

28.3.13. Cirkuliacijos reiškiniai. Paaiškinamas didelio masto cirkuliacinių reiškinų (El Nino, La Nina) susidarymas ir jų teritorinis pasireiškimas vandenyne ir atmosferoje, šie reiškiniai siejami su globaliais klimato svyravimais.

28.3.14. Tropiniai ciklonai. Apibūdinami tropinių ciklonų, mažųjų atmosferos sukurių trumpalaikiai ir ilgalaikiai padariniai, vertinamas atsakas į šias stichijas skirtingo ekonominio lygio šalyse. Nurodomos priemonės, kurios gali sumažinti šių stichinių nelaimių daromą žalą.

28.4. Geografinis zoniškumas ir dirvožemis.

28.4.1. Gamtiniai kompleksai. Atpažįstami gamtinio komplekso (ekosistemos) komponentai, nagrinėjami jų ryšiai.

28.4.2. Ekologiniai veiksniai. Paaiškinama ekologinių veiksnių įtaka augalijai ir jos geografiniam išplitimui.

28.4.3. Vertikalusis zoniškumas. Apibūdinama geografinių zonų pasiskirstymo priklausomybė nuo klimato ir aukščio virš jūros lygio.

28.4.4. Klimato kaita biosferoms. Vertinama globalios klimato kaitos įtaka biosferai: bioįvairovės nykimui, invazinių rūšių plitimui.

28.4.5. Miškai. Nagrinėjamos miškų kirtimo keliamos problemos lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu. Aiškinami būdai ir priemonės, mažinančios šias problemas mastą.

28.4.6. Dykumos. Vertinamos dykumėjimo priežastys, išplitimo mastai ir padariniai, nurodomi būdai ir priemonės, mažinančios dykumėjimo procesą.

28.4.7. Dirvožemis. Paaiškinamas dirvožemio profilio susidarymas, nurodomi pagrindiniai genetiniai horizontai, juos priskiriant būdingiems dirvožemių tipams. Apibūdinami pagrindiniai dirvodaros procesai, vertinamas jų vaidmuo kintančioje ekosistemoje.

28.4.8. Dirvožemių derlingumas. Nurodami dirvožemių derlingumą lemiantys veiksniai, apibūdinami Lietuvos derlingiausi bei mažiau derlingi dirvožemiai, nurodomas jų geografinis pasiskirstymas.

28.4.9. Dirvožemio naudojimas. Paaiškinamas žmogaus ūkinės veiklos poveikis dirvožemiui, vertinami būdai ir priemonės, užtikrinančios darnų dirvožemių naudojimą.

28.5. Gyventojai ir migracijos.

28.5.1. Demografiniai rodikliai. Nagrinėjami demografinių rodiklių pokyčiai ir jų priežastys lokaliu, regioniniu bei globaliu lygiu.

28.5.2. Socialinės ir ekonominės problemos. Vertinamos socialinės ir ekonominės problemos, kylančios dėl spartaus gyventojų skaičiaus augimo ir depopuliacijos, senėjimo, nurodomi galimi jų sprendimo būdai.

28.5.3. Demografijos politika. Analizuojamos ir kritiškai vertinamos demografinės politikos priemonės demografiniams (šeimos ir migracijos) procesams valdyti atskirose skirtingose pasaulio valstybėse bei regionuose.

28.5.4. Gyventojų kaita. Analizuojama ir vertinama natūralioji gyventojų kaita, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

28.5.5. Vidinė migracija. Analizuojama ir vertinama vidinė gyventojų migracija, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos Lietuvoje bei kituose pasaulio regionuose.

28.5.6. Išorinė migracija. Analizuojama ir vertinama tarptautinė gyventojų migracija, jos priežastys, pasekmės, kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos regioniniu bei tarptautiniu aspektu.

28.5.7. Diasporos. Vertinamas diasporų vaidmuo kitų šalių kultūrų kontekste.

28.5.8. Priverstinė migracija. Paaiškinamos prievarta vykdomos tarptautinės migracijos priežastys, iš to kylantys iššūkiai ir valdymo strategijos lokaliu, regioniniu bei globaliu mastu. Vertinamos problemos, iškylančios dėl prekybos žmonėmis.

28.6. Urbanizacija.

28.6.1. Miestai. Paaiškinami miestų apibrėžimo kriterijai, remiantis jais lyginami skirtingų pasaulio šalių ir regionų miestai.

28.6.2. Urbanizacija. Vertinamos urbanizacijos priežastys, nagrinėjami urbanizacijos procesai ir dabartinės tendencijos skirtingo ekonominio lygio valstybėse.

28.6.3. Gyvenviečių ir gyventojų geografija. Paaiškinami ir vertinami veiksniai, turintys įtakos skirtingos paskirties miesto teritorijų išsidėstymui ir jų kaitai skirtingų pasaulio regionų ir Lietuvos miestuose, paaiškinamos šių procesų ekonominės bei socialinės pasekmės, gyventojų poliarizacijos ir skurdo problemos miestuose.

28.6.4. Hiperurbanizacija. Nagrinėjamos hiperurbanizacijos priežastys, analizuojama jų reikšmė lokaliu, regioniniu ir globaliniu mastu, vertinamos megapolių bei nykstančių ir apleistų miestų problemos.

28.6.5. Miestų mikroklimatas. Paaiškinami miesto mikroklimato ypatumai, analizuojamas klimato kaitos poveikis jam ir vertinamos priemonės pokyčiams švelninti.

28.6.6. Miestų infrastruktūra. Nagrinėjamos miesto aprūpinimo vandeniu, atliekų šalinimo, gyvenamojo ploto stygiaus, transporto spūsčių, oro taršos problemos ir vertinamos jų valdymo strategijos.

28.6.7. Ateities miestai. Vertinamos ateities miestų vystymosi strategijos darnumo požiūriu.

28.6.8. Urbanizacija ir kraštovaizdis. Analizuojamas globalizacijos poveikis urbanistiniam kraštovaizdžiui.

29. Mokymo(si) turinys. IV gimnazijos klasė.

29.1. Besikeičianti pasaulio ekonomika.

29.1.1. Ekonomikos sektoriai. Vertinama ekonomikos sektorių vaidmens kaita ir jos skirtumai skirtingo ekonominio lygio šalyse.

29.1.2. Pramonės šakos. Vertinamas tradicinių ir šiuolaikinių pramonės šakų vaidmuo šalių ekonomikoje, nagrinėjami skirtingos pramoninės gamybos būdai.

29.1.3. Pramonės ir paslaugų sektoriaus išsidėstymas. Nagrinėjami ir vertinami pramonės ir paslaugų sektoriaus išdėstymo veiksniai lokaliu, regioniniu ir globaliu lygiu.

29.1.4. Inovacijos. Nagrinėjama ir vertinama inovacijų svarba ekonominiams ciklams.

29.1.5. Tausojanti ekonomika. Vertinama ekonomikos plėtra tausojamos aplinkos aspektais (ekologinis pėdsakas, ekologinis balansas, Europos žaliasis kursas).

29.1.6. Žemės ūkis. Apibūdinami žemės ūkio organizavimo būdai, jų taikymo priklausomybė nuo gamtos sąlygų, politinių, socialinių bei ekonominių veiksnių.

29.1.7. Lietuvos žemės ūkis. Nagrinėjami iššūkiai Lietuvos žemės ūkiui, atsižvelgiama į pagrindines žemės ūkio politikos priemones ir priklausomybę nuo žemės ūkio produkcijos rinkų.

29.1.8. Žemės ūkio specializacija ir intensyvumas. Vertinama specializacijos ir intensyvinamo žemės ūkio reikšmė bei poveikis aplinkai ir ekonomikai, didinant žemės ūkio produkcijos gamybą.

29.1.9. Tarptautiniai ekonominiai susivienijimai. Nagrinėjami tarptautiniai ekonominiai susivienijimai (ES, OPEC, ASEAN), vertinama jų vykdomos politikos įtaka valstybių narių ir pasaulio ekonomikai.

29.2. Globalus pasaulis.

29.2.1. Globali kultūra. Paaškinamos globalios kultūros formavimosi priežastys, analizuojami jos pasireiškimo požymiai, vertinama globalios kultūros įtaka lokaliu, regioniniu bei globaliu lygmeniu.

29.2.2. Turizmo ištekliai. Analizuojami pirminiai ir antriniai turizmo ištekliai, jų reikšmė turizmo plėtrai Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje.

29.2.3. Turizmo rūšys. Nagrinėjamos turizmo rūšys, jų atsiradimo ir plėtros veiksniai lokaliu, regioniniu ir globaliu lygmeniu. Vertinama darnaus turizmo plėtros būtinybė.

29.2.4. Turizmo sektorius. Vertinama turizmo sektoriaus reikšmė valstybių ir jų regionų ekonomikai.

29.2.5. Tarptautinė prekyba. Analizuojami tarptautinės prekybos mastai pasaulyje ir atskirų regionų vaidmuo pasaulio ekonomikoje.

29.2.6. Tarptautinės bendrovės. Vertinami tarptautinių bendrovių veiklos privalumai ir trūkumai lokaliu, regioniniu bei globaliu lygiu.

29.2.7. Protekcionizmas. Paaškinama protekcionizmo daroma įtaka valstybių politikai ir ekonomikai.

29.2.8. Antiglobalistiniai judėjimai. Analizuojamos antiglobalistinių judėjimų atsiradimo priežastys ir vertinami jų siekiai.

29.2.9. Vartojimas ir globalizacija. Vertinama globalizacijos įtaka žmonių vartojimo įpročiams, elgsenai, mobilumui, komunikacijai.

29.3. Ištekliai ir darnus jų valdymas.

29.3.1. Gamtos išteklių pasiskirstymas. Nagrinėjamas netolygus gamtos išteklių geografinis pasiskirstymas ir pasiekiamumas pasauliniu mastu, vertinami jų tarpusavio ryšiai ir priklausomybė.

29.3.2. Maisto ištekliai. Vertinami apsirūpinimo maistu skirtumai pasaulyje ir to padariniai.

29.3.3. Vandens ir maisto pasiskirstymas. Nagrinėjami būdai ir priemonės, gerinančios apsirūpinimą vandeniu ir maistu pasaulyje, vertinamos darnaus maisto gamybos sistemos.

29.3.4. Geriamo vandens ištekliai. Paaškinamos apsirūpinimo vandens ištekliais galimybės lokaliu, regioniniu ir globaliniu mastu, vertinami pavojai ir konfliktai, kylantys dėl gėlo vandens trūkumo.

29.3.5. Požeminiai vandenys. Nagrinėjamos Lietuvos požeminio vandens susidarymo sąlygos, terminės ir cheminės savybės, vertinama požeminio vandens išteklių reikšmė.

29.3.6. Energetiniai ištekliai. Nagrinėjamas augantis pasaulio mastu energijos išteklių poreikis, vertinami iššūkiai, kylantys dėl netolygus apsirūpinimo šiais ištekliais.

29.3.7. Energetinių išteklių pasiskirstymas. Nagrinėjama tradicinių energijos išteklių svarba skirtinguose teritorinės erdvės lygiuose, vertinamos iškastinio kuro išteklių gavybos keliamos grėsmės.

29.3.8. Atsinaujinanti energetika. Nagrinėjamos atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimo galimybės, vertinant lokaliu, regioniniu ir globaliu mastu šių išteklių skirtingą potencialą.

29.3.9. Atsakingas vartojimas. Nagrinėjami būdai, kaip didinti išteklių vartojimo efektyvumą, vertinama žmogaus asmeninio indėlio svarba šiam tikslui pasiekti.

29.4. Klimato kaita.

29.4.1. Pasaulio temperatūriniai pokyčiai. Analizuojami vidutinės globalios temperatūros pokyčiai nuo XIX a. iki šių dienų.

29.4.2. Šiltnamio efektas. Paaiškinamas natūralusis šiltnamio efektas ir jo pokyčiai, susiję su Žemės orbitos parametru kaita, Saulės aktyvumo ciklais, ugnikalnių išsiveržimu.

29.4.3. Antropogeniniai veiksniai klimatui. Analizuojamas antropogeninių veiksnių poveikis šiltnamio efekto stiprėjimui, vertinami šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos šaltiniai, susiję su sparčia ekonomikos plėtra.

29.4.4. Pokytis geosferose. Apibūdinami ir analizuojami klimato kaitos sukelti pokyčiai atmosferoje, hidrosferoje ir biosferoje.

29.4.5. Klimato kaitos padariniai. Analizuojamos ir vertinamos klimato kaitos ekologinės, socialinės ir ekonominės pasekmės lokaliu, regioniniu bei globaliniu lygiu.

29.4.6. Ateities scenarijai. Vertinami ir prognozuojami klimato kaitos sukeltų pokyčių galimi ateities scenarijai.

29.4.7. Poveikio vertinimas. Nagrinėjamas ir vertinamas klimato kaitos sukeltas poveikis bei rizika skirtingo ekonominio lygio šalyse.

29.4.8. Susitarimai ir priemonės. Nagrinėjami ir vertinami tarptautiniai susitarimai klimato kaitai mažinti bei prisitaikymo prie klimato pokyčių priemonės.

29.4.9. Priemonių poveikio vertinimas. Analizuojamos ir vertinamos klimato kaitos švelninimo priemonės lokaliu, regioniniu bei globaliu lygiu.

29.4.10. Neutralaus gyvenimo būdo principai. Apibūdinami ir vertinami klimatui neutralaus gyvenimo būdo principai ir jų įgyvendinimas Lietuvoje.

29.5. Ekonominio lygio skirtumai pasaulyje, nelygybės mažinimas.

29.5.1. Valstybių gerovės samprata. Nagrinėjama ir kritiškai vertinama valstybių gerovės samprata, pagrindžiama darnaus vystymosi svarba šiuolaikiniame pasaulyje.

29.5.2. Pažangos rodikliai. Lyginamos ir vertinamos valstybės, remiantis įvairiais valstybių pažangos vertinimo rodikliais.

29.5.3. Ekonominė plėtra. Nurodomos ir vertinamos netolygaus valstybių ir jų vidaus regionų ekonominės plėtros priežastys.

29.5.4. Švietimas. Vertinama visaverčio švietimo, lyčių lygybės užtikrinimo svarba valstybių gerovei.

29.5.5. Valstybių nelygybės mažinimas. Vertinamos tarptautinės bendruomenės pastangos, padedančios mažinti nelygybę tarp valstybių pasauliniu ir regioniniu mastu.

29.5.6. Bendradarbiavimas. Aiškinamos vystomojo bendradarbiavimo galimybės ir reikšmė.

29.6. Tarptautiniai ryšiai taikai užtikrinti.

29.6.1. Taika. Aiškinami įvairūs taikos sąvokos aspektai, nagrinėjamos priemonės užtikrinti taikos politiką.

29.6.2. Politika. Nagrinėjamos valstybės pagal jų politinius požymius.

29.6.3. Karai ir konfliktai. Nagrinėjamos XXI a. karų ir konfliktų priežastys, jų pobūdis, vertinamos aneksuotų teritorijų politinės aplinkybės, nurodomi konfliktų sprendimo ir užkardymo būdai. Nurodomi aktualių karinių konfliktų židiniai.

29.6.4. Susivienijimai. Vertinamas ES, NATO, JT vaidmuo užtikrinant taiką pasaulyje.

29.6.5. Lietuvos narystės. Nurodoma Lietuvos narystės tarptautiniuose susivienijimuose nauda mūsų valstybei, aiškinami iššūkiai, su kuriais susiduriama tarptautiniame kontekste.

29.6.6. Taikos indeksas. Nagrinėjami Pasaulio taikos indekso indikatoriai, šalys vertinamos pagal taikos užtikrinimo lygį.

VI SKYRIUS MOKINIŲ PASIEKIMŲ VERTINIMAS

30. Mokinių žinių, supratimo ir gebėjimų lygių požymiai padeda mokytojui stebėti, apibendrinti, fiksuoti individualius mokinių pasiekimus ir diferencijuoti užduotis. Pateikiami aprašyti keturi pasiekimų lygiai. Lygių požymiai – ne kiekybiniai, o kokybiniai, jais siekiama ne tik vertinti mokinių pasiekimus lygiais (vertinti balais), bet ir tikimasi, kad šie kriterijai padės mokytojams įvertinti kiekvieno mokinio gebėjimus ir planuoti, kaip juos ugdyti siekiant geresnių mokymo(si) rezultatų.

31. Mokytojas, vadovaudamasis programose numatytais pasiekimų lygių požymiais, stebi ir fiksuoja individualius mokinių pasiekimus. Tinkamas vertinimas padeda skatinti mokinių motyvaciją, gebėjimą savarankiškai mokytis ir įsivertinti savo rezultatus.

32. Aprašant pasiekimų lygių požymius naudojamos šios mokinių gebėjimų augimą rodančios skalės ir sąvokos:

32.1. savarankiškumo:

32.1.1. padedamas – procesą moderuoja ir jame dalyvauja mokytojas;

32.1.2. naudodamasis netiesiogine pagalba – užduotis atlieka atsakydamas į nukreipiamuosius klausimus, naudodamasis papildomai pateikta medžiaga, vadovaudamasis pateiktais kriterijais;

32.1.3. konsultuodamasis – tikslingai klausdamas ar prašydamas patarimų;

32.1.4. savarankiškai – užduotį atlieka be pagalbos.

32.2. sudėtingumo:

32.2.1. paprasčiausiomis vadinamos užduotys, stebėjimai, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia vieno žingsnio (pavyzdžiui, apskaičiuoti vidutinį metinį kritulių kiekį);

32.2.2. paprastomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia ne mažiau kaip du žingsnių (pavyzdžiui, nustatyti objekto geografines koordinatas);

32.2.3. nesudėtingomis vadinamos užduotys, tyrimai, situacijos, atvejai, kuriems išnagrinėti, surasti sprendimą ar atsakymą reikia trijų žingsnių (pavyzdžiui, palyginti valstybes pagal pateiktus kriterijus ir padaryti išvadas).

32.3. konteksto:

32.3.1. artima aplinka – mokiniui pažįstama, kasdienė aplinka (pavyzdžiui, mokyklos, namų);

32.3.2. įprastas kontekstas – jau nagrinėtos kokio nors geografinio reiškinių, proceso sąlygos, aplinkybės;

32.3.3. naujas, neįprastas kontekstas – dar nenagrinėtos kokio nors geografinio reiškinių, proceso sąlygos, aplinkybės.

33. Aprašant pasiekimus ir pasiekimų lygių požymius vartojami šie terminai:

33.1. apibūdinti geografinį reiškinį, procesą – nusakyti, aprašyti jo esminius požymius, savybes, sąsajas su kitais reiškiniais, procesais ir sąlygas, kuriomis jis pasireiškia, pateikti pasireiškimo ir taikymo pavyzdžių;

33.2. analizuoti – rasti požymius, savybes, charakteristikas ar parametrus, skaidyti į dalis, apmąstyti;

33.3. aptarti – įvertinti aplinkybes, apsvarstyti, aiškintis neaiškius dalykus, diskutuoti;

33.4. atpažinti objektus, reiškinius ir procesus – paveiksluose, schemose, aplinkoje ir kt. atskirti, nustatyti objektus, juos išskirti iš kitų objektų, reiškinų, procesų;

33.5. išvardinti – nusakyti ar pavadinti tam tikrus atstovus, objektus, reiškinius, procesus, metodus, ryšius ir kt.;

33.6. modeliuoti – stebint ar naudojant aprašymus tirti realių objektų ar reiškinų savybes ir kurti jų modelius;

33.7. nagrinėti – aiškintis esmę, svarstyti, išskirti požymius, savybes;

33.8. nurodyti – išvardyti, nusakyti tam tikras reikšmes, pavadinimus, procesus ar pažymėti paveiksle arba schemoje tam tikras dalis;

33.9. paaikškinti – pateikti, atskleisti esmines reiškinių arba proceso priežastis ar pasekmes (kaip ir kodėl jie vyksta, kas jiems turi įtakos);

33.10. palyginti objektus, reiškinius, procesus – gretinti objektus, reiškinius, procesus, nusakyti jų panašumus ir (ar) skirtumus.

34. Mokinių pasiekimai aprašyti išskiriant keturis pasiekimų lygius: slenkstinį (1), patenkinamą (2), pagrindinį (3), aukštesnįjį (4). Pagrindiniame ir viduriniame ugdyme, kai mokinių pasiekimai vertinami pažymiais, jie siejami su pasiekimų lygiais: slenkstinis (1) lygis – 4, patenkinamas (2) lygis – 5–6, pagrindinis (3) lygis – 7–8, aukštesnysis (4) lygis – 9–10.

35. Pasiekimų vertinime naudojami formuojamasis ir apibendrinamasis vertinimai.

35.1. Formuojamasis vertinimas – ugdymo(si) procese teikiamas tikslingas grįžtamasis ryšys mokytojui ir mokiniui. Jis padeda mokiniui gerinti mokymąsi, nukreipia, ką dar reikia išmolti, leidžia mokytojui pritaikyti mokymą, siekiant kuo geresnių rezultatų.

35.2. Apibendrinamasis vertinimas ugdymo procese modeliuotinas apibendrinant mokymo(si) laikotarpį. Mokinių pasiekimai apibendrinami vertinant mokinio per nustatytą ugdymo(si) laikotarpį padarytą pažangą, orientuojantis į Programoje aprašytus mokinių pasiekimų lygių požymius.

36. Išorinis apibendrinamasis vertinimas. Organizuojami šie mokymosi pasiekimų patikrinimai: nacionalinis mokinių pasiekimų patikrinimas (toliau – NMPP), pagrindinio ugdymo mokinių pasiekimų patikrinimas (toliau – PUPP), brandos darbas, tarpinis patikrinimas, brandos egzaminas.

36.1. NMPP, vykdomo pagrindinio ugdymo programos I dalies baigiamojoje klasėje (8 klasėje), užduoties struktūra:

36.1.1. visuomeninio ugdymo NMPP užduotis visuomeninio ugdymo dalykams yra bendra. Šioje užduotyje istorijos ir geografijos mokymo(si) turiniui skiriama po 50 procentų užduoties taškų. Dalis užduočių gali būti integralios;

36.1.2. geografijos mokymosi turinio ir pasiekimų sritys procentais NMPP užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Orientavimas erdvėje ir žemėlapyje (A)	Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas (B)	Pasaulio geografinis pažinimas (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
Orientavimas erdvėje					5
Orientavimas kartografinėje informacijoje					
Europos gamtos ypatumai					20
Gamtos jėgos ir jų padariniai					
Pasaulio klimatas					
Geografinės zonos ir jų aplinkos ūkinis naudojimas					20
Europos politinis žemėlapis ir gyventojai					
Ekonominės veiklos Europoje					
Valstybių ekonominės galios skirtumai, globalizacija, darnusis vystymasis					5
Valstybių ir regionų apžvalga					
Iš viso taškų procentais	5	20	10	15	50

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, visoje užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

36.1.3. Užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos mokymo(si) turiniu 7 ir 8 klasėms ir 7–8 klasių pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą NMPP datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo ir struktūriniai klausimai. Bent vienas struktūrinių klausimų turi būti skirtas tiriamosios veiklos ir duomenų interpretavimo pasiekimams patikrinti.

36.2. PUPP, vykdomo pagrindinio ugdymo programos baigiamojoje klasėje (10 klasėje ir II gimnazijos klasėje), užduoties struktūra:

36.2.1. visuomeninio ugdymo PUPP užduotis visiems visuomeninio ugdymo dalykams yra bendra. Šioje užduotyje istorijos ir geografijos mokymo(si) turiniui skiriama po 37,5 procentų, o pilietiškumo pagrindų, ekonomikai ir verslumui po 12,5 procentų užduoties taškų. Dalis užduočių gali būti integralios;

36.2.2. geografijos mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais PUPP užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Orientavimas is erdvėje ir žemėlapyje (A)	Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas (B)	Pasaulio geografinis pažinimas (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai					3,75
Kartografinė vizualizacija ir komunikacija					

Gamtos ištekliai ir darnus jų naudojimas					15
Pasaulinis vandenynas ir darnus jo naudojimas					
Klimato kaita ir klimato apsauga					
Lietuvos ir pasaulio gyventojai, migracija					15
Urbanizacija Lietuvoje ir pasaulyje					
Ekonominiai procesai pasaulyje ir Lietuvoje					
Pasaulio politinis žemėlapis ir išsivystymo skirtumai					3,75
Globalizacija ir pasaulio prekyba					
Iš viso taškų procentais	3,75	15	7,5	11,25	37,5

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, visoje užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

36.2.3. užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos mokymo(si) turiniu 9 ir 10 klasių (I–II gimnazijos klasių) ir 9–10 klasių (I–II gimnazijos klasių) pasiekimų lygių požymiais, atsižvelgiant į numatytą PUPP datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotis sudaro pasirenkamojo atsakymo ir struktūriniai klausimai. Bent vienas struktūrinių klausimų turi būti skirtas tiriamosios veiklos ir duomenų interpretavimo pasiekimams patikrinti.

36.3. Mokymosi pagal vidurinio ugdymo programą pasiekimai tikrinami brandos darbu, rengiamu III ar (ir) IV gimnazijos klasėse, tarpiniu patikrinimu, brandos egzaminu.

36.4. Tarpinio patikrinimo, rengiamo pirmaisiais vidurinio ugdymo programos metais, užduoties struktūra:

36.4.1. geografijos mokymo(si) turinio ir pasiekimų sritys procentais tarpinio patikrinimo užduotyje:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Geografinis pažinimas ir orientavimasis (A)	Geografinių reiškinių ir procesų analizė (B)	Globalių iššūkių žmonijai analizė (C)	Geografiniai tyrimai (D)	
Geografinis mąstymas, Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai					20
Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita					30
Gyventojai ir migracijos					25
Urbanizacija					25
Iš viso taškų procentais	20	80	–	–	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

36.4.2. užduotis rengiama centralizuotai, pateikiama ir atliekama elektroninėje užduoties atlikimo sistemoje. Užduotis rengiama remiantis Programos III gimnazijos klasės mokymo(si)

turiniu, atsižvelgiant į numatytą tarpinio patikrinimo datą (ugdymo procese nenagrinėtas mokymo(si) turinys neįtraukiamas). Užduotį sudaro pasirenkamojo atsakymo ir struktūriniai klausimai. Bent vienas struktūrinių klausimų turi būti skirtas tiriamosios veiklos ir duomenų interpretavimo pasiekimams patikrinti.

36.5. Brandos egzamino, vykdomo baigiamojoje vidurinio ugdymo programos klasėje, užduoties struktūra:

Mokymo(si) turinio sritys	Pasiiekimų sritys				Užduoties taškai procentais
	Geografinis pažinimas ir orientavimasis (A)	Geografinių reiškinių ir procesų analizė (B)	Globalių iššūkių žmonijai analizė (C)	Geografinių tyrimų gebėjimai (D)	
Geografinis mąstymas, Žemės sistema ir globalieji iššūkiai žmonijai					10
Vidinės ir išorinės Žemės jėgos bei reljefo kaita					40
Atmosferos ir vandenyno procesai					
Geografinis zoniškumas ir dirvožemis					
Klimato kaita					
Gyventojai ir migracijos					40
Urbanizacija					
Ištekliai ir darnus jų valdymas					
Besikeičianti pasaulio ekonomika					
Ekonominio lygio skirtumai pasaulyje, nelygybės mažinimas					
Globalus pasaulis					
Tarptautiniai ryšiai taikai užtikrinti					
Iš viso taškų procentais	10	60	10	20	100

Pastaba. Lentelėje pateikti skaičiai yra orientaciniai, užduotyje galima iki 5 procentų paklaida.

36.5.2. brandos egzamino užduotis rengiama ir vertinama centralizuotai. Užduotis rengiama remiantis Programos IV gimnazijos klasės mokymo(si) turiniu. III gimnazijos klasės mokymo(si) turinys į užduotį įtraukiamas tik tiek, kiek būtina užduotims, parengtoms pagal IV gimnazijos klasės mokymo(si) turinį, atlikti. Užduotį sudaro trumpojo, atvirojo atsakymo klausimai ir struktūriniai klausimai. Bent vienas struktūrinių klausimų turi būti skirtas tiriamosios veiklos ir duomenų interpretavimo pasiekimams patikrinti.

VII SKYRIUS
MOKINIŲ PASIEKIMŲ LYGIŲ POŽYMAI PAGAL PASIEKIMŲ SRITIS

37. Lentelėse kiekvienam klasių koncentru pateikiami keturių lygių pasiekimų aprašai: slenkstinis, patenkinamas, pagrindinis, aukštesnysis. Pasiekimų lygių požymių lentelėse raide ir skaičių junginiu (pavyzdžiui, A1.3) raide žymima pasiekimų sritis (A), pirmas skaičius (1) nurodo pasiekimą, o antras skaičius (3) – pasiekimų lygį.

38. Pasiekimų lygių požymiai. 6 klasė:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas pasirenka labai dažnai pamokoje naudojamas priemones skirtas orientuotis gerai pažįstamoje aplinkoje. Padedamas elementariai nurodo erdvinius ryšius tarp objektų (A1.1).	Pasirenka dažnai pamokoje naudojamas priemones, tarp jų ir elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, skirtus orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Elementariai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, bando taikyti pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.2).	Pasirenka ir derina žinomas priemones, tarp jų ir elementarius bei skaitmeninius kartografinius šaltinius, skirtus orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.3).	Pasirenka ir derina įvairias priemones, tarp jų ir elementarius ir skaitmeninius kartografinius šaltinius, skirtus orientuotis pažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Puikiai paaiškina erdvinius ryšius tarp objektų, taiko pagrindines topografinės orientacijos žinias regiono ir globalioje geografinėje erdvėje (A1.4).
Padedant mokytojui, pasaulio gamtiniame žemėlapyje ir (arba) gaublyje, keliais bruožais apibūdina gerai žinomo objekto geografinę padėtį (A2.1).	Pasaulio gamtiniame ir politiniame žemėlapyje ir (arba) gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais, keliais bruožais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, bando nustatyti geografines koordinates (A2.2).	Įprastuose mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais apibūdina geografinių objektų padėtį, padedant mokytojui, nustatyto geografinės koordinate (A2.3).	Įvairaus mastelio žemėlapiuose ir gaublyje remdamasis geografinio tinklo elementais puikiai apibūdina geografinių objektų padėtį, nustatyto geografines koordinates (A2.4).
Bendrais bruožais apibūdina geografijos pažinimo objektą. Pateikia keletą geografijos mokslo visuomenei reikšmingų pavyzdžių	Pateikdamas pavyzdžius paaiškina, ką tiria geografija. Išvardina geografijos mokslo dalis. Nurodo geografijos mokslo žmogui reikšmingų pavyzdžių	Pateikdamas pavydžių paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina geografijos	Puikiai paaiškina, ką tiria geografija, kokios mokslo dalys ją sudaro ir kuo skiriasi nuo kitų mokslų. Apibūdina ir vertina geografijos reikšmę žmogaus

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
(A3.1).	(A3.2).	reikšmę žmogaus išsilavinimui (A3.3).	išsilavinimui (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedant išvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Padedant nusako gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai (B1.1).	Išvardina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius kelis esminius gamtinius reiškinius ir procesus. Nusako gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai (B1.2).	Išvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, skatinant nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai (B1.3).	Išvardina ir apibūdina Lietuvoje bei pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų priežastis ir padarinius. Apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai (B1.4).
Padedant skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.1).	Skiria pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.2).	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.3).	Skiria ir apibūdina pagrindinius visuomenės skiriamuosius bruožus, ūkinės veiklos ypatumus (B2.4).
Padedant skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Padedant fragmentiškai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones, tačiau ne pačias geriausias (B3.1).	Padedant skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Padedant apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones, tačiau ne pačias geriausias (B3.2).	Skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Skatinant gerai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo vieną ar dvi gamtos apsaugos priemones (B3.3).	Puikiai skiria natūralius ir žmogaus veiklos paveiktus kraštovaizdžius. Puikiai apibūdina gamtos reiškinių poveikį žmonėms ir jų gyvenimo būdai bei žmonių ūkinės veiklos įtaką kraštovaizdžiui ir gamtai, nurodo kelias tinkamiausias gamtos apsaugos priemones (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išvardija ir pateikia kelis Lietuvos bei pasaulio geografinių skirtumų pavyzdžius (C1.1).	Pateikia pavyzdžių ir apibūdina Lietuvos bei pasaulio įvairioms vietovėms būdingus geografinius bruožus (C1.2).	Apibūdina ir paaiškina daugelį Lietuvos ir pasaulio geografijos bruožų (C1.3).	Puikiai apibūdina, paaiškina ir vertina Lietuvos bei pasaulio geografinius bruožus (C1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedamas išvardija kelis Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitos pavyzdžius, susijusius su technologijų bei globalizacijos poveikiu (C2.1).	Suprantamai paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, susijusią su technologijų bei globalizacijos poveikiu (C2.2).	Paaškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, sieją ją su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis (C2.3).	Remdamasis įvairiais kontekstais paaiškina Lietuvos gamtinės aplinkos ir visuomenės kaitą, sieją ją su technologijų ir globalizacijos teikiamomis galimybėmis (C2.4).
Padedamas lygina Lietuvą ir pasaulį pagal nurodytą konkretų geografinį (gamtinį ar visuomeninį) požymį (C3.1.).	Remdamasis pavyzdžiais skiria ir lygina Lietuvą ir pasaulį pagal kelis geografinius požymius. Nustato bent po vieną Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumą (C3.2.).	Skiria ir lygina Lietuvos ir pasaulio šalis bei regionus pagal pateiktus geografinius požymius. Nustato Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus (C3.3.).	Analizuoja, skiria, lygina ir vertina pagal pateiktus geografinius požymius Lietuvą ir pasaulio šalis bei regionus, nustato jų tarpusavio ryšius. Identifikuoja Žemės masto ir vietinio lygmens geografinių sąlygų skirtumus (C3.4.).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių (D1.1).	Bando skirti geografinius klausimus nuo ne geografinių. Padedamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus (D1.2).	Skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Skatinamas kelia nesudėtingus geografinius klausimus (D1.3).	Puikiai skiria geografinius klausimus nuo ne geografinių. Savarankiškai kelia nesudėtingus geografinius klausimus (pavyzdžiui, apie geografinės padėties reikšmę žmonių gyvenimo būdui; gamtinių ir visuomeninių objektų išsidėstymo vietas) (D1.4).
Padedamas bando skirti pirminius nuo antrinių šaltinių. Renka informaciją iš šaltinių, tačiau ne visada ją naudoja. Pasitardamas su mokytoju siūlo paprasto tyrimo atlikimo eigą, pasirenka tinkamas priemones ir planuoja nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ypatumus (D2.1).	Skatinamas skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Pagal pateiktą pavyzdį planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus, menkai naudoja šaltinius (D2.2).	Skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka, tačiau ne visada naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Patariamasi, naudodamasis pirminiais ir antriniais šaltiniais planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus (D2.3).	Puikiai skiria pirminius ir antrinius šaltinius. Renka ir naudoja informaciją iš pirminių ir antrinių šaltinių. Savarankiškai, naudodamasis pirminiais ir antriniais šaltiniais planuoja ir atlieka nesudėtingą tyrimą apie artimos aplinkos gamtinius ir visuomeninius ypatumus (D2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedamas bando sudaryti grafikus ir (arba) lenteles, ir (arba) diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Padedamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ir (arba) kartoschemoje (D3.1).	Padedamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Skatinamas pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.2).	Skatinamas sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.3).	Savarankiškai sudaro grafikus, lenteles ir diagramas geografinėi informacijai pavaizduoti. Puikiai pavaizduoja geografinę informaciją nesudėtingame žemėlapyje ar kartoschemoje (D3.4).
Padedamas analizuoja elementarią geografinę informaciją, akivaizdžiai pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius; randa dėsniumų ar sąsajų, bet negali išskirti pagrindinio dėsniumo ar sąsajos. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, tačiau dėl sprendime pasitaikančių klaidų, gauti rezultatai ar daromos išvados dažniausiai yra klaidingos, nedera su konkrečiais nagrinėtais atvejais, nepagrįstos logiškais samprotavimais (D4.1).	Padedamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius ir sąsajas, atkreipia dėmesį į keletą svarbių pagrindinių dėsniumų ar sąsajų, bet neatsižvelgia į kai kuriuos aspektus. Padedamas naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Taiko ugdymo turinyje apibrėžtas standartinės procedūras tik sprenddamas elementarius arba supaprastintus uždavinius įprastame kontekste (D4.2).	Skatinamas analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekdamas nustatyti pagrindinius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti. Gerai taiko daugumą matematinių veiksmų, nedaro esminių klaidų (D4.3).	Savarankiškai analizuoja nesudėtingą geografinę informaciją, pateiktą tekstuose, žemėlapiuose, lentelėse, grafikuose, nuotraukose, dokumentuose, garso ir kitose skaitmeninėse laikmenose, siekdamas nustatyti pagrindinius ir detalesnius aprašytus ir pavaizduotus daiktų, reiškinių ryšius, sąsajas ir pokyčius. Naudoja elementarius matematinius skaičiavimus geografinėi informacijai analizuoti, be žymesnių klaidų atlieka esmines procedūras (D4.4).
Padedamas pristato geografinę informaciją žodžiu ir (arba) raštu, pasitelkiant žemėlapius ir (arba) kitą grafinę medžiagą. Padedamas	Skatinamas pristato geografinę informaciją žodžiu ir (arba) raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir (arba) kitą grafinę medžiagą. Remdamasis	Savarankiškai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remdamasis	Puikiai pristato geografinę informaciją žodžiu ir raštu, pasitelkdamas žemėlapius ir kitą grafinę medžiagą. Remdamasis

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
palygina gautus tyrimų rezultatus, bando daryti išvadas, tačiau trūksta jas pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai parodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą, Aptardamas atliktą tyrimą, nurodo, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip (D5.1).	tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas, tačiau joms trūksta pagrindžiančių argumentų. Nurodo, kokie rezultatai parodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.2).	tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Nurodo, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą arba dalinasi idėjomis, kodėl neatsakyta. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.3).	tyrimų rezultatais daro paprastas apibendrinamąsias išvadas. Paaiškina, kokie rezultatai rodo, kad yra atsakyta į probleminį klausimą. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.4).

39. Pasiekimų lygių požymiai. 7–8 klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas pasirenka priemones, kurios padeda orientuotis gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis gerai žinomu kontekstu, skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.1).	Pasirenka priemones, kurios padeda orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nesudėtingu kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.2).	Pasirenka kompleksines priemones, tarp jų GPS bei kartografinius šaltinius, kurie padeda savarankiškai orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis sudėtingesniu, nauju kontekstu skaičiuoja laiko skirtumus pagal laiko juostas (A1.3).	Pasirenka, derina ir taiko kompleksines priemones, įskaitant GPS bei kartografinius šaltinius, kurie padeda savarankiškai orientuotis įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Remdamasis nežinomu kontekstu nustato laiko juostų (zonų) santykį su pasauliniu koordinuotuoju laiku (A1.4).
Nustato geografinių objektų padėtį įprastame geografiniame kontekste (A2.1).	Nustato ir palygina kelių geografinių objektų padėtį bei nurodo jų geografinės padėties panašumus ir skirtumus įprastame ar nesudėtingame geografiniame kontekste (A2.2).	Palygina ir vertina geografinių objektų padėtį nesudėtingame ar neįprastame geografiniame kontekste (A2.3).	Įvairaus mastelio žemėlapiuose, remdamasis geografinio tinklo elementais bei skaitmenine kartografinė informacija nustato geografinių objektų padėtį, palygina įvairių objektų padėties ypatumus, nurodo elementarius kelis jų skirtumus (A2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedamas numato geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius. Remdamasis gerai žinomu pavydžiu pasako lokalinę ir (arba) regioninę, ir (arba) globalinę problemą (A3.1)	Padedamas paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius. Remdamasis keliais žinomais pavydžiais siūlo galimus sprendimus lokalinėms ir (arba) regioninėms, ir (arba) globalinėms problemoms spręsti (A3.2).	Paaškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei remdamasis įvairiais žinomais pavydžiais siūlo sprendimus lokales, regionines ir globalines problemas (A3.3).	Puikiai paaiškina geografijos pažintinę ir praktinę reikšmę tiriant gamtos ir visuomenės objektus, procesus, reiškinius ir numato jų pasekmes bei savarankiškai siūlo sprendimus lokales, regionines ir globalines problemas (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedant išvardina ir bendriausiais bruožais apibūdina Europoje ir (arba) pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas (B1.1).	Išvardija ir bendriausiais bruožais apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gamtinius reiškinius ir procesus, bando parodyti jų pasireiškimo teritorijas, nusako jų poveikį aplinkai (B1.2).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius svarbiausius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai (B1.3).	Išvardija, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius įvairius gamtinius reiškinius ir procesus, parodo jų pasireiškimo teritorijas, apibūdina jų poveikį aplinkai (B1.4).
Padedant išvardija ir bendrais bruožais apibūdina Europoje ir (arba) pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Padedant lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo esminį skirtumą ir (arba) panašumą (B2.1).	Išvardija ir bendrais bruožais apibūdina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir bando parodyti jų teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas, tačiau jos ne visada būna pagrįstos (B2.2).	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius pačius svarbiausius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro išvadas (B2.3).	Išvardija, puikiai apibūdina ir paaiškina Europoje ir pasaulyje vykstančius esminius gyventojų, ekonomikos procesus ir reiškinius, jų priežastis, padarinius ir teritorinį pasiskirstymą. Lygina valstybių socialinius bei ekonominius rodiklius, nurodo skirtumus ir panašumus, daro argumentuotas išvadas (B2.4).
Padedant išvardija ir bendrais bruožais apibūdina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų	Išvardija ir bendrais bruožais apibūdina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius, bando rasti	Išvardija, bendrais bruožais apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius, randa jų	Išvardija, puikiai apibūdina ir paaiškina gamtinės ir visuomeninės aplinkos veiksmų ryšius, randa jų

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
ryšius. Padedant išvardija žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai (B3.1).	jų regioninius skirtumus. Nusako žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse (B3.2).	regioninius skirtumus ir paaškina priežastis. Vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse, tačiau pasitaiko keletas netikslumų (B3.3).	regioninius skirtumus ir paaškina priežastis. Kitiškai vertina žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveikos poveikį aplinkai įvairiose geografinėse erdvėse (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išskiria didžiausius pasaulio geografinius regionus ir pateikia kelis jų požymius. Pagal nurodytus požymius trumpai apibūdina Europą, jos kai kuriuos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako bent po vieną panašumą ar skirtumą (C1.1).	Išskiria ir keliais požymiais apibūdina didžiausius pasaulio geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius apibūdina Europą, jos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus (C1.2).	Pagal nurodytus požymius išskiria ir apibūdina didžiausius geografinius regionus. Pagal nurodytus požymius analizuoja Europą, jos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis (C1.3).	Pagal nurodytus požymius išskiria, apibūdina ir lygina didžiausius geografinius regionus. Analizuoja Europą, jos regionus ir jiems priklausančias valstybes, nusako panašumus, skirtumus, jų priežastis (C1.4).
Pateikia pavyzdžių, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.1).	Paaškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.2).	Lygina ir paaškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.3).	Analizuoja, lygina ir paaškina, kaip verslų ir technologijų pagalba žmonės keičia pasaulio vietas ir regionus (C2.4).
Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus. Pagal pateiktą vaizdą apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.1).	Pagal pateiktus požymius lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa po vieną panašumą ir skirtumą. Apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.2)	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus. Sieja ir apibūdina vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.3).	Lygina gamtinius ir visuomeninius teritorijos, valstybės, regiono ypatumus, randa panašumus ir skirtumus, paaškina priežastis. Modeliuoja vietas, erdvės, tvarios aplinkos komponentų tarpusavio ryšius (C3.4).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Padedamas bando skirti gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius	Skatinamas atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus.	Atpažįsta gamtines ir visuomenines problemas bei kelia su jomis susijusius geografinius klausimus.

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.1).	klausimus. Padedamas planuoja tyrimą, taiko efektyviausius tyrimo būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.2).	Skatinamas planuoja tyrimą, bet pasirenka ne efektyviausius būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.3).	Savarankiškai organizuoja ir planuoja tyrimą, pasirenka veiksmingus būdus, ieškodamas atsakymo į geografinius klausimus (D1.4).
Padedamas palygina elementaraus turinio pirminius ir antrinius šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ar skirtumus. Padedamas aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime. Naudoja gerai žinomus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.1).	Palygina elementaraus turinio pirminius, antrinius ir tretinius šaltinius, nurodo jų turinio panašumus ir skirtumus. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime. Naudoja įprastus šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.2).	Paašškina nesudėtingo turinio pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas. Aprašo nesudėtingą pasirinktą informacijos šaltinį, nurodo jo paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.3).	Paašškina naujo konteksto pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių skirtumas, pateikti jų pavyzdžių. Aprašo vieną ar du pasirinktus naujo konteksto informacijos šaltinius, nurodo jų paskirtį, turinį ir vaidmenį planuojamame tyrime. Naudoja įvairius šaltinius ir būdus (metodus) geografinei informacijai rinkti (D2.4).
Pagal surinktą geografinę informaciją, padedamas sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Integruoja įprastus informacijos pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.1).	Pagal surinktą geografinę informaciją, skatinamas sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įprastus informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.2).	Pagal surinktą geografinę informaciją sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Nurodo jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus geografinei informacijai pavaizduoti (D3.3).	Pagal surinktą geografinę informaciją sukuria jai tinkamą pateikti vaizdinę formą (žemėlapis, kartoschema, diagrama, grafikas, lentelė). Įvertina jos privalumus ir trūkumus. Integruoja įvairius informacijos apibendrinimo ir pateikimo būdus bei formas geografinei informacijai pavaizduoti (D3.4).
Padedamas lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją, pateiktą įprastų žemėlapių, palydovinių vaizdų ir (arba) GIS technologijų pagalba,	Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įprastų šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS technologijų pagalba, padaro	Analizuoja ir lygina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS	Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina geografinę informaciją, gaunamą iš įvairių šaltinių – grafikų, lentelių, schemų, diagramų, tekstų, nuotraukų, dokumentų ir interviu. Analizuoja informaciją, pateiktą įvairių žemėlapių, palydovinių vaizdų ir GIS

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
padaro kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinėi informacijai analizuoti (D4.1).	kai kurias išvadas. Naudoja statistinius metodus geografinėi informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.2).	technologijų pagalba, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinėi informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.3).	technologijų pagalba, pateikia argumentuotą nuomonę. Naudoja statistinius ir kitus kiekybinius metodus geografinėi informacijai analizuoti ir pakomentuoti (D4.4).
Padedant prarengia ir pristato geografinę informaciją, gautą atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas (D5.1).	Parengia ir skatinimas pristato geografinę informaciją, gautą atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais padedant daro išvadas. Remdamasis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais, padedant daro išvadas (D5.2).	Parengia ir įvairiais būdais skatinimas pristato geografinę informaciją, gautą atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti. Remdamasis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro išvadas (D5.3).	Parengia ir įvairiais būdais savarankiškai pristato geografinę informaciją, gautą atsakant į geografinio tyrimo klausimus. Remdamasis tyrimų rezultatais daro išvadas ir teikia siūlymus problemoms spręsti. Remdamasis žemėlapiais ir kitais geografinės informacijos šaltiniais daro duomenimis grįstas išvadas (D5.4).

40. Pasiekimų lygių požymiai. 9–10 ir I–II gimnazijos klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Padedamas naudoja GIS ir (arba) GPS technologijas, kartografinius šaltinius orientavimuisi gerai žinomoje aplinkoje ir vietovėje. Padedamas išvardija geografinius faktus ir objektus ir gerai žinomas erdvines sistemas (A1.1).	Padedamas naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į žinomas erdvines sistemas ir bando nustatyti tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.2).	Naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi įprastoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įprastas erdvines sistemas ir nustato tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.3).	Tikslingai naudoja GIS ir GPS technologijas, kartografinius šaltinius savarankiškam orientavimuisi nepažįstamoje aplinkoje ir vietovėje. Įtraukia geografinius faktus ir objektus į įvairias erdvines sistemas ir puikiai nustato tarp jų egzistuojančius erdvinius ryšius (A1.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka gerai žinomus geografinės informacijos šaltinius, bando naudoti GIS technologijas bei pateikia teiginius apie objektų geografinę padėtį (A2.1).	Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka žinomus geografinės informacijos šaltinius, tarp jų ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudodamasis GIS technologija nustato objektų gamtinę geografinę padėtį, tačiau negali labiau detalizuoti (A2.2).	Geografinėi padėčiai nustatyti pasirenka įprastus geografinės informacijos šaltinius, tarp jų ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudodamasis GIS technologija nustato objektų gamtinę, ir ekonominę geografinę padėtį, analizuoti jos ypatumus (A2.3).	Geografinėi padėčiai nustatyti kūrybiškai pasirenka įvairius geografinės informacijos šaltinius, tarp jų ortofoto ir kosmines nuotraukas, naudodamasis GIS technologija nustato objektų gamtinę, ekonominę ir geopolitinę geografinę padėtį, analizuoja, interpretuoja ir kritiškai vertina jos ypatumus (A2.4).
Padedant, pagal gerai žinomus pavyzdžius, paaiškina kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas (A3.2).	Padedant paaiškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas (A3.2).	Paaiškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, aiškina ir sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas (A3.3).	Puikiai paaiškina, kaip geografija, remdamasi mokslų tyrimais, sprendžia Lietuvos bei pasaulio erdvinio teritorinio konteksto problemas taikant geoinformacines technologijas (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Padedamas analizuoja ir lygina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba išskirti jų vieną ar du esminius bruožus (B1.1).	Skatinimas analizuoja ir lygina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius kelis esminius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti (B1.2).	Analizuoja, lygina ir vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius esminius ir (arba) svarbiausius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadą (B1.3).	Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina pasaulio regionuose, Lietuvoje ir konkrečiose valstybėse vykstančius įvairius gamtinius procesus, reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas (B1.4).
Padedamas analizuoja ir lygina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei geba išskirti jų vieną ar du esminius bruožus (B2.1).	Skatinimas analizuoja ir lygina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos kelis esminius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą, geba juos apibūdinti bei paaiškinti (B2.2).	Analizuoja, lygina ir vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius gyventojų, kultūros, ekonomikos esminius ir (arba) svarbiausius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro išvadą (B2.3).	Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina Lietuvoje ir pasaulyje vykstančius įvairius procesus ir reiškinius, jų padarinius ir teritorinį pasiskirstymą bei daro argumentuotas išvadas (B2.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Padedamas analizuoja ir lygina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei geba išskirti jų vieną ar du esminius bruožus. Fragmentiškai gali nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką (B3.1).	Skatinimas analizuoja ir lygina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai, geba juos nurodyti bei paaiškinti. Geba nurodyti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką ir ją iliustruoti konkrečiais pavyzdžiais (B3.2).	Analizuoja, lygina ir vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai (B3.3).	Analizuoja, lygina ir kritiškai vertina gamtinių ir antropogeninių aplinkos veiksnių poveikį kraštovaizdžiui ir aplinkai bei daro argumentuotas išvadas. Geba paaiškinti žmogaus ir gamtos tarpusavio sąveiką įvairiose geografinėse erdvėse, vertinti jos poveikį aplinkai (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Išvardija pasaulio šalis ir regionus pagal nurodytus panašumus ir skirtumus. Priskiria konkrečiai išvardintoms erdvėms Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.1).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal kelis įvardintus panašumus ir skirtumus. Apibūdina konkrečiai išvardintose erdvėse Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.2).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus. Analizuoja konkrečiai išvardintose erdvėse Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.3).	Lygina pasaulio šalis ir regionus pagal jų panašumus ir skirtumus, pateikti išvadas. Analizuoja įvairaus masto erdvėse Lietuvoje pasireiškiančius visuomeninius bruožus (C1.4).
Nurodo priežastis besikeičiantiems regionams, vietovėms, siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.1).	Išvardija priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės, siejant jas su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.2).	Identifikuoja ir apibūdina daugelį priežasčių, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės, siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.3).	Identifikuoja ir vertina priežastis, dėl kurių keičiasi regionai, vietovės, siejant tai su žmogaus ir aplinkos kintančių santykių pobūdžiu (C2.4).
Išvardija ir nurodo erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, susieja pateiktas regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais (C3.1).	Lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius ir visuomeninius regionus, sieja regionuose kylančias problemas su pasiūlytais sprendimo būdais (C3.2).	Analizuoja ir lygina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, sieja juose kylančias problemas su regionais ir teikia jų sprendimo būdus (C3.3).	Analizuoja, lygina ir vertina įvairaus erdvinio lygmens gamtinius, politinius, ekonominius, kultūrinius regionus, identifikuoja juose kylančias problemas ir teikia jų sprendimo būdus (C3.4).
4. Geografinių tyrimų gebėjimai (D)			
Pasitardamas su mokytoju planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą	Pagal pateiktą pavyzdį planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą	Patariamasis planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą problemą,	Planuoja tyrimą, siekdamas išspręsti žinomą problemą, išnagrinėti temą.

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
problema, išnagrinėti temą. Išnagrinėja tik atskiras tiriamos problemos ar temos detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus bei prieštaravimus (D1.1).	problema, išnagrinėti temą. Iš dalies išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, bando kelti probleminius klausimus arba hipotezes, neaiškiai dėsto atsakymą (D1.2).	išnagrinėti temą. Kruopščiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą, išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus (D1.3).	Kruopščiai ir išsamiai išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą problemą ar temą, kelia probleminius klausimus arba hipotezes, aiškiai išdėsto atsakymą, išskleidantį neaiškumus ir prieštaravimus (D1.4).
Padedamas nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bei paskirtį, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija, o kai kuriais atvejais – iš gerai žinomo geografinio konteksto (D2.1).	Nustato šaltinio tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) bando nurodyti šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Padedamas nusako tyrimo gaunamos informacijos tikslumą (D2.2).	Nustato tipą (pirminis, antrinis ar tretinis) keliais bruožais nurodo šaltinių reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Nusako tyrimo gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą (D2.3).	Puikiai įvertina pirminių, antrinių ir tretinių šaltinių vaidmenį bei reikšmę atliekant konkretų geografinį tyrimą. Puikiai nusako tyrimo gaunamos informacijos tikslumą ir patikimumą (D2.4).
Padedamas palygina žinomos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus susijusius su atliekamu tyrimu. Bando taikyti GIS geografinės informacijai analizuoti (D3.1).	Palygina įprastos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus susijusius su atliekamu tyrimu. Padedamas naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkydamas ir susistemindamas geografinę informaciją – parengdamas ją analizuoti (D3.2).	Palygina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus susijusius su atliekamu tyrimu. Naudoja GIS ir įprastas vaizdines technologijas tvarkydamas ir sistemindamas geografinę informaciją – parengdamas ją analizuoti (D3.3).	Palygina ir puikiai įvertina skirtingos informacijos pateikimo formų privalumus ir trūkumus sąsajoje su atliekamu tyrimu. Puikiai naudoja GIS ir kitas vaizdines technologijas tvarkydamas ir sistemindamas geografinę informaciją – parengdamas ją analizuoti (D3.4).
Padedamas bando taikyti kiekybinius ir (arba) kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti. Bando analizuoti gerai žinomų šaltinių geografinę informaciją, tačiau trūksta žinių atlikti užduotį (D4.1).	Naudoja kiekybinius ir (arba) kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinėi informacijai paaiškinti. Taiko analizę apibendrinamas geografinę informaciją iš gerai žinomų informacijos šaltinių. Padedamas taiko geografinius modelius geografinėi informacijai analizuoti	Naudoja kiekybinius ir kokybinius metodus, tačiau ne visada tinkamus, geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą apibendrinamas geografinę informaciją iš įprastų informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, geografinėi informacijai analizuoti (D4.3).	Naudoja tinkamus kiekybinius ir kokybinius metodus geografinėi informacijai paaiškinti ir modeliuoti. Taiko analizę, lyginimą, vertinimą, apibendrinamas geografinę informaciją iš įvairių informacijos šaltinių. Taiko geografinius modelius, teorijas geografinėi informacijai analizuoti, ir interpretuoti (D4.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
	(D4.2).		
Nurodo tik atskiras tiriamo klausimo detales ir paaiškina ne pačius svarbiausius neaiškumus. Padedamas pademonstruoja gerai žinomus išvadų apibendrinimo ir pristatymo būdus. Padedamas bando kūrybiškai taikyti geografijos žinias ir gebėjimus apibendrinamas gauto tyrimo rezultatus (D5.1).	Iš dalies išsiaiškina, kas yra žinoma apie tiriamą klausimą. Pademonstruoja žinomų išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Pademonstruoja kūrybiškumą pristatydamas tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, bando numatyti naujus tyrimo klausimus (D5.2).	Įvertina, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, tačiau nepilnai nurodo jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įprastus išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Konsultuodamasis kūrybiškai pristato tyrimo rezultatus, prisiima asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, numato naujus tyrimo klausimus (D5.3).	Puikiai įvertina ir pakomentuoja, kaip tyrimo rezultatai atitinka iškeltus tyrimo klausimus, vertina jų patikimumą. Taiko ir pademonstruoja įvairius išvadų gavimo, apibendrinimo ir pristatymo būdus. Puikiai pademonstruoja kūrybiškumą ir asmeninę atsakomybę už gautus tyrimo rezultatus. Remdamasis tyrimo rezultatais, numatyto naujus tyrimo klausimus, hipotezes (D5.3).

41. Pasiekimų lygių požymiai. III–IV gimnazijos klasės:

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
1. Geografinis pažinimas ir orientavimasis erdvėje bei žemėlapyje (A)			
Bendrais bruožais nusako objekto geografinę padėtį, nustato horizonto kryptį. Nurodo geografinės informacinės sistemos (GIS) funkcijas (mastelio keitimas ir parinkimas, žemėlapijo pagrindo keitimas ir parinkimas) ir paskirtį (A1.1).	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudodamas pagrindinėmis funkcijomis moka skaityti skaitmeninį žemėlapi (A1.2).	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje ir globalioje geografinėje erdvėje. Naudodamasis pagrindinėmis skaitmeninio žemėlapijo funkcijomis analizuoja geografinę informaciją (A1.3).	Orientuojasi lokaliaje, regioninėje, globalioje geografinėje erdvėje, sieja jas tarpusavyje. Puikiai naudojami GIS interaktyviaisiais žemėlapijais. Moka susirasti reikiamą geografinę informaciją, ją vertinti ir sisteminti (A1.4).
Nesudėtinguose kartografiniuose kūriniuose randa pagrindinę informaciją, atpažįsta ir išvardija svarbiausius geografinius objektus. Analizuoja objektų geografinę padėtį,	Nurodo objekto geografinės padėties ypatumus. Įprastuose kartografiniuose kūriniuose atpažįsta ir išvardija svarbiausius geografinius objektus, nurodo jų esminius bruožus. Vertina objektų gamtinę, ekonominę,	Paaškina geografinės padėties svarbą geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Įprastame geografiniame kontekste	Paaškina geografinės padėties svarbą interpretuojant geografinių procesų ir reiškinių vyksmą įvairiose geografinėse erdvėse. Skiria absoliutinę ir santykinę geografinę padėtį. Neįprastame geografiniame

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
išskiria kelis neesminius bruožus (A2.1).	geopolitinę geografinę padėtį, išskiria privalumus ir (arba) trūkumus (A2.2).	vertina objektų geografinę padėtį, pagrįstai išskiria privalumus ir trūkumus. Kritiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams (A2.3).	kontekste vertina objektų geografinę padėtį, išskiria pagrįstus privalumus ir trūkumus bei nurodo panašumus ir skirtumus. Kritiškai vertina objekto (-ų) geografinės padėties įtaką gamtiniams ir visuomeniniams reiškiniams bei procesams (A2.4).
Ne visada tiksliai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius atlikdamas įprastas užduotis. Pateikia geografijos mokslo teorijų taikymo praktikoje pavyzdžių (A3.1).	Taisyklingai vartoja pagrindines geografijos sąvokas, terminus ir simbolius atlikdamas užduotis, aiškindamas reiškinius, procesus standartinėse situacijose. Pateikia geografijos mokslo teorijų praktinio taikymo pavyzdžių (A3.2).	Paaishkina ir tinkamai vartoja geografijos sąvokas, terminus ir simbolius aiškindamas reiškinius, procesus standartinėse situacijose. Paaishkina sąsajas tarp geografijos mokslo teorijų ir jų praktinio taikymo. Nurodo žinomų Lietuvos mokslininkų indėlį į geografijos mokslą (A3.3).	Paaishkina, taiko ir kritiškai vertina geografijos mokslo koncepcijas ir sąvokas. Argumentuotai paaishkina, kad remiantis geografijos ir kitų mokslų žiniomis galima spręsti gamtines ir visuomenines problemas. Vertina mokslininkų indėlį geografijos mokslui ir naudą visuomenei (A3.4).
2. Geografinių reiškinių, procesų ir sistemų pažinimas (B)			
Išvardija gerai žinomus gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų esminius bruožus. Rašytiniuose, grafiniuose ir kartografiniuose šaltiniuose randa tiesiogiai išreikštą informaciją apie gamtinius objektus, reiškinius, procesus (B1.1).	Bendrais bruožais apibūdina gamtinius reiškinius, procesus, nurodo jų kitimo priežastis ir galimas pasekmes. Randa ir išvardija informacijos šaltinyje gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas (B1.2.).	Išvardija ir apibūdina gamtinius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, atsiradimo priežastis, pasekmes ir pasireiškimo teritorijas. Analizuoja informacijos šaltinyje pateiktus dabartiniame pasaulyje vykstančių gamtinių procesų pokyčius, pateikia išvadas (B1.3).	Išvardija ir išsamiai apibūdina gamtinius reiškinius ir procesus, nurodo jų kilmės priežastis bei galimas pasekmes, pasireiškimo teritorijas. Kritiškai vertina informacijos šaltinius, aiškindamas gamtinių reiškinių, procesų ir dėsningumų tarpusavio ryšius ar priklausomybę nuo žmogaus veiklos (B1.4).
Išvardija visuomeninius reiškinius ir procesus, nurodo jų esminius bruožus. Rašytiniuose, grafiniuose ir	Bendrais bruožais apibūdina visuomeninius reiškinius, procesus, nurodo jų priežastis ir pasekmes.	Paaishkina visuomeninius reiškinius, procesus ir dėsningumus, nurodo jų bruožus, priežastis, pasekmes ir	Paaishkina visuomeninių reiškinių ir procesų tarpusavio ryšius ar priklausomybę nuo gamtinių reiškinių

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
kartografiniuose šaltiniuose randa tiesiogiai išreikštą informaciją apie visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, išvardija visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, jų priežastis ir pasekmes (dėsningumas) (B2.1).	Nesudėtingo konteksto rašytiniuose, grafiniuose ar kartografiniuose šaltiniuose lygina visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus, nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas) (B2.2).	pasireiškimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (tiesioginę arba netiesioginę), paaiškina pavaizduotus ar aprašytus visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus; nurodo visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir pasekmes (dėsningumas) (B2.2).	ir procesų, nurodo pasireiškimo teritorijas. Analizuoja pateiktą šaltinio informaciją (nežinomas kontekstas) ir nurodo visuomenės specifinius erdvinės organizacijos struktūros bruožus; išvardija ir apibūdina visuomenėje vykstančius reiškinius ir procesus, paaiškina jų atsiradimo priežastis ir nurodo pasekmes (dėsningumas), formuluoja duomenimis grįstas išvadas ir jas iliustruoja pavyzdžiais (B2.4).
Išvardija informacijos šaltinyje pateiktą (-as) problemą (-as), susijusią (-ias) su Lietuvos, Europos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo 1–2 problemos sprendimo būdus (B3.1).	Išvardija problemas, susijusias su Lietuvos, Europos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo problemų sprendimo būdus. Sukuria trumpą rišlų tekstą (B3.2).	Nurodo ir paaiškina problemas, susijusias su Lietuvos ir pasaulio visuomeniniais procesais, pasiūlo veiksmingus problemų sprendimo būdus, sieja Lietuvos problemas su pasaulinėmis tendencijomis. Sukuria rišlų struktūruotą tekstą ir suformuluotus teiginius pagrindžia svariais argumentais (B3.3).	Analizuoja ir kritiškai vertina dabartiniame pasaulyje vykstančius gamtinių ir visuomeninių procesų pokyčius, probleminėms situacijoms spręsti pasiūlo sprendimo būdus, žvelgdamas iš įvairių perspektyvų (asmeninės, lokalsios, nacionalinės, globalios). Sukuria išsamų rišlų struktūruotą tekstą, paremtą darnaus vystymosi nuostatomis, atsakingu asmens požiūriu į Lietuvos ir pasaulio ekonominę ir socialinę raidą (B3.4).
3. Pasaulio geografinis pažinimas ir globalių iššūkių žmonijai analizė (C)			
Nurodo darnaus vystymosi reikšmę aplinkosaugai. Aptaria aplinkos ir išteklių apsaugos būdus ir jų pritaikymą konkrečioje situacijoje.	Nusako darnų vystymąsi kaip visumą priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje. Aptaria aplinkos ir išteklių apsaugos būdus ir jų pritaikymą konkrečioje situacijoje.	Apibūdina darnų vystymąsi kaip priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje, visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos ir atskirų regionų gyventojų	Apibūdina darnų vystymąsi kaip priemonių, užtikrinančių žmonių gerovę dabar ir ateityje, visumą. Vertina vietinės bendruomenės, Lietuvos, atskirų regionų ir pasaulio

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
Pasiūlius įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė) (C1.1).	Pasiūlius įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė) ir nacionalinius projektus, akcijas bei kitas veiklas (C1.2).	gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus, išsako savo nuomonę. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdų, aptaria jų pritaikymo galimybes. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė), nacionalinius projektus, akcijas ir kitas veiklas, siūlo naujų veiklų (C1.3).	gyventojų gyvenimo sąlygų gerinimo būdus, atsižvelgdamas į socialinį, ekonominį, aplinkosauginį aspektus pagrįsdamas savo nuomonę. Aktyviai įsitraukia į bendruomenės veiklą (savanorystė), nacionalinius, tarptautinius projektus, akcijas ir kitas veiklas. Siūlo aplinkos ir išteklių apsaugos būdus, nagrinėja jų pritaikymo galimybes (C1.4).
Nurodo gerai žinomus gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse ir regionuose. Analizuoja gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams. Atsakydamas į klausimus paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.1).	Nurodo gerai žinomus gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams. Nurodo švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.2).	Analizuoja ir lygina gamtinius ir visuomeninius reiškinius, procesus, vykstančius atskiruose valstybėse, regionuose ir žemynuose. Analizuoja ir vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos (glokalizacijos) procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms ir bendruomenėms. Nurodo ir paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.3).	Identifikuoja, analizuoja, kritiškai vertina gamtinius, ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius globalizacijos procesų padarinius ir nurodo poveikį valstybėms, regionams, tautoms, bendruomenėms ir asmenims. Argumentuotai paaiškina švietimo svarbą sprendžiant globalines problemas (C2.4).
Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos ekonomiką. Remdamasis įprasta informacija ir padedant modeliuoja regionų kaitą bei nurodo poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.1).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politiką ir ekonomiką. Remdamasis įvairia informacija ir padedant modeliuoja regionų kaitą bei nurodo poveikį šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.2).	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remdamasis įvairia informacija vertina, modeliuoja regionų kaitą bei prognozuoja poveikį	Paaiškina, kaip globalizacija keičia pasaulio, Europos ir Lietuvos politikos, ekonomikos, kultūros, aplinkosaugos ir jų plėtros perspektyvas. Remdamasis įvairia informacija kritiškai vertina, modeliuoja ir prognozuoja regionų kaitą bei poveikį šalių socialinei,

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
		šalių socialinei, ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.3).	ekonominei ir gamtinei aplinkai (C3.4).
4. Geografiniai tyrimai (D)			
Paaiškina, kas yra stebėjimas ir tyrimas, formuluoja nesudėtingus probleminius klausimus, numato tyrimo tikslą ir uždavinius (D1.1).	Atlieka nesudėtingus geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, numato tyrimo tikslą ir uždavinius (D1.2).	Atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, formuluoja probleminius klausimus, siedamas juos su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais (D1.3).	Tikslingai atlieka geografinio objekto, aplinkos, vietos, regiono, reiškinių stebėjimus, argumentuotai formuluoja probleminius klausimus, hipotezes, siedamas juos su numatomu tyrimo tikslu ir uždaviniais (D1.4).
Padedant nurodo tyrimo eigą: pasirenka tinkamą tyrimo būdą, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką bei trukmę, duomenų fiksavimo formą. Padedant nurodo, ką reikėtų daryti, kad rezultatai būtų patikimi (D2.1).	Patariant planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Nurodo, ką reikėtų daryti, kad rezultatai būtų patikimi (D2.2).	Planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojasi paieškos rezultatų atrankos kriterijais (D2.3).	Tikslingai planuoja tyrimą: pasirenka tinkamus tyrimo būdus, priemones, medžiagas, tyrimo atlikimo vietą, laiką, trukmę, eigą. Planuoja informacijos paieškos procesą (etapus), tinkamai naudojasi paieškos rezultatų atrankos kriterijais (D2.4).
Padedant renka tyrimo duomenis, taiko vieną geografinės erdvės pažinimo būdą ir metodą (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu ir stebėjimas). Atlieka nesudėtingus skaičiavimus (vidurkio, procentų ir kt.) ir matavimus (atstumų, aukščio ir kt.) (D3.1).	Padedant renka kiekybinius ar kokybinius duomenis, taiko pasirinktą geografinės erdvės pažinimo būdą ir metodą (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.), pagal pavyzdį modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, juos palygina (D3.2).	Renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, taiko kelis geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir (arba) praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas (D3.3).	Tikslingai renka kiekybinius ir kokybinius duomenis, puikiai taiko geografinės erdvės pažinimo būdus ir metodus (apklausa, lauko tyrimai, matavimai, fotografavimas, interviu, stebėjimas ir kt.) bei teoriškai ir praktiškai modeliuoja situacijas. Atlieka įvairaus sudėtingumo skaičiavimus ir matavimus, pagal gautus skaičiavimų ir matavimų rezultatus formuluoja pagrįstas išvadas ir prognozes, nurodo kaip duomenys galėtų pasikeisti tam tikromis sąlygomis (D3.4).

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
<p>Padedant naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą. Naudoja geografinius modelius geografiniai informacijai analizuoti (D4.1).</p>	<p>Patariant naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą. Taiko geografinius modelius geografiniai informacijai analizuoti (D4.2).</p>	<p>Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko geografinius modelius geografiniai informacijai analizuoti ir interpretuoti (D4.3).</p>	<p>Naudoja informacijos analizės instrumentus (technikas) pagal pasirinktą tyrimo objektą ir pobūdį. Taiko šiuolaikinius geografinius modelius, teorijas geografiniai informacijai analizuoti ir interpretuoti (D4.4).</p>
<p>Atlikęs tiriamąjį darbą, padaro kelias paprasčiausias, neišsamias išvadas. Pasitardamas patikrina, ar pasitvirtino hipotezė; paaiškina, kokie rezultatai rodo, kad hipotezė pasitvirtino arba kodėl hipotezė nepasitvirtino. Pateikia atskirų tyrimo dalių aprašymus. Gautus duomenis pateikia vienu iš būdų: lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis. Aptaria atliktą tyrimą, nurodydamas, kas pavyko ar nepavyko, ką būtų galima daryti kitaip (D5.1).</p>	<p>Atlikęs tiriamąjį darbą, formuluoja paprasčiausias išvadas. Nurodo, kurie rezultatai patvirtina hipotezę arba kodėl hipotezė nepasitvirtino. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis pateikia lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis. Vertina atliktą tiriamąją veiklą ir siūlo jos tobulinimo būdų (D5.2).</p>	<p>Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas išvadas. Nurodo rezultatus, kurie parodo, kad hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl. Formuluoja išvadas bei nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko. Pateikia tyrimo ataskaitą. Gautus duomenis analizuoja ir tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis, diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis ar kitais pasirinktais būdais. Vertina atliktą tiriamąją veiklą, siūlo jos tobulinimo būdų, numato galimą plėtotę ir kaip rezultatus pritaikyti (D5.3).</p>	<p>Atlikęs tyrimą formuluoja gautais rezultatais pagrįstas, išsamias išvadas. Patikrina, ar pasitvirtino hipotezė, nurodo rezultatus, kurie rodo, kad hipotezė pasitvirtino arba nepasitvirtino ir paaiškina kodėl. Atlikęs darbą, padaro tikslines išvadas, nurodo, kas sekėsi ir kas nepavyko, geba pateikti racionalų sprendimo būdą problemoms spręsti. Pateikia išsamią tyrimo ataskaitą. Atsirenka išvadai daryti reikiamus duomenis ir pagrindžia pasirinkimą. Duomenis analizuoti ir pateikti tikslingai pasitelkia skaitmenines technologijas. Duomenis pateikia susistemintų duomenų lentelėmis ir diagramomis, grafikais, schemomis, kartoschemomis, infografiku ar kitais tinkamais būdais. Apmąsto atliktas veiklas, numato tyrimo tobulinimo galimybes siekdamas didinti rezultatų patikimumą, siūlo tyrimo plėtotės ir</p>

Slenkstinis (1)	Patenkinamas (2)	Pagrindinis (3)	Aukštesnysis (4)
			rezultatų pritaikymo galimybes (D5.4).
